

7570258

18

VÉGSZAVAI

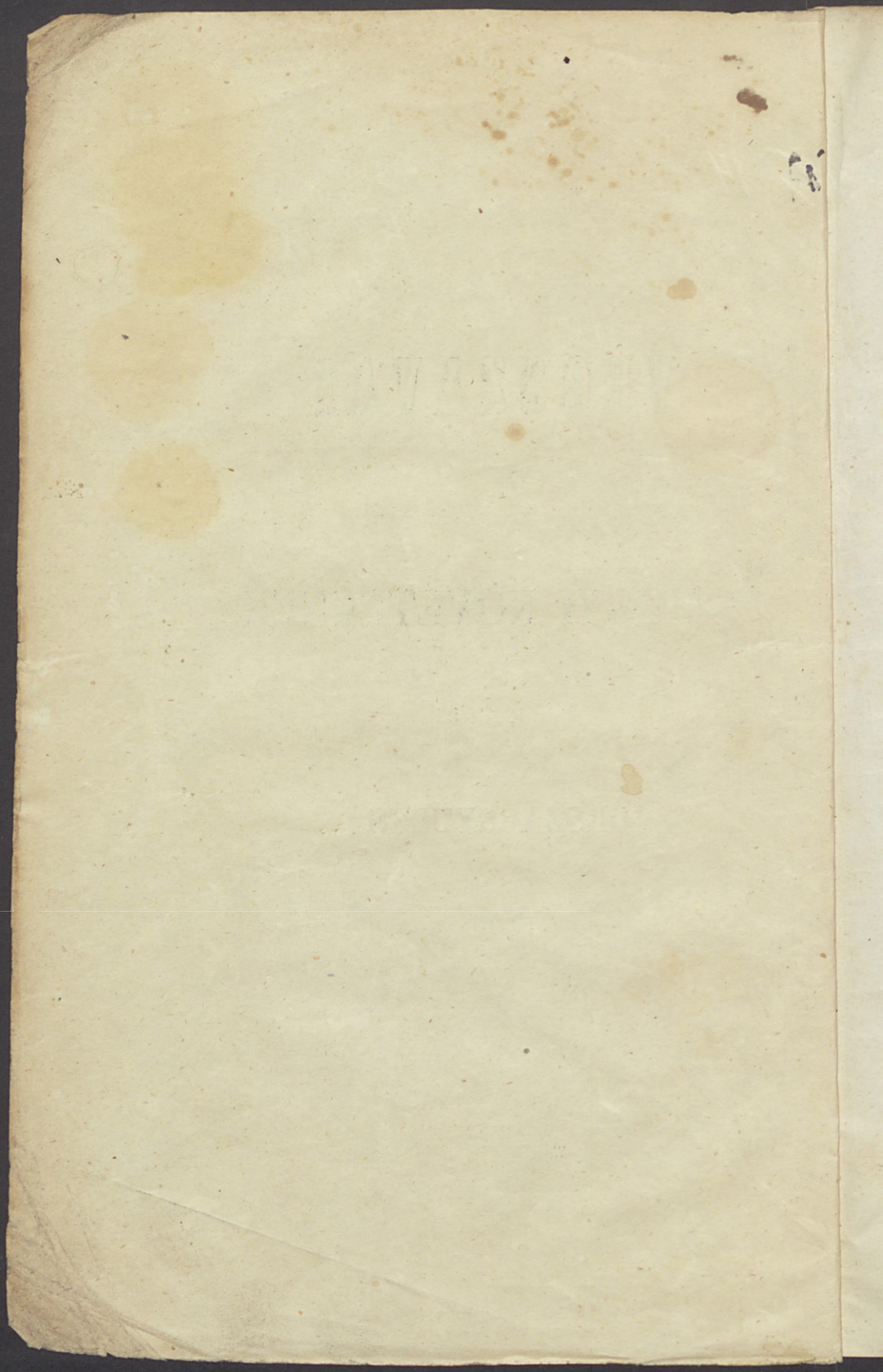
A'

SOMOGYI KÖVETEKNEK

az 184³/₄-iki

ORSZÁGGYÜLÉS

FÖLÖTT.

VÉGSZAVAI

A'

SOMOGYI KÖVETEKNEK

az 184³/₄-iki

ORSZÁGGYÜLÉS

FÖLÖTT.

PESTEN.

LANDERER ÉS HECKENAST SAJÁTJA.

1845.

VERZÁRVAI
SZOCIÁLISTÁK

Hivatalos eljárásunkról számot adánk, — akaratunk, szándékunk tisztaságáról lelkiismeretünk nyugtat, — tehetségeink parányiságát önmagunk bevalljuk! — Ujczok mi egy ismeretlen térre szállottunk, mellyen futandó pályánk nemcsak rögös és bizonytalan, de zajló is volt! —

Egykor, midőn a' követet elküldték küldői, hogy az ősi szabadságot, — a' megirt, vagy szokásilag bevett kiváltságos alkotmányt mind külső mind belső ellenségek ellen védelmezze, nem kellett egyéb, mint józan értelem és becsületes akarat arra, hogy az feladott tisztjét hiven teljesítse; most, midőn a' követ az országgyűlésére küldetik, ezrek kívánatát, ezrek reményeit viszi magával! — küldői az ősi alkotmány kifejlődését, kiterjesztését, a' régi kiváltságos álladalomnak czélszerű módosítását, némellyek annak sarkalatos megváltoztatását, — egyik ebben, másik épen az ellenkező irányban — ohajtják, — és a' czél, mellyre törekedjék, ezerféle vélemények különössége mellett, nincs kitűzve előtte, mint a' vándor csillaga; de egy északi fényként árad el szemei előtt, melly felé különféle vonalokat lát ugyan, de azt, mellyike vezet az általánosan áhitott, senki által még nem ismert, 's épen azért olly különbözőleg felfogott ígéret országába, meghatározni nem tudja, — nem; — mert az ösvény, mellyen járjon mai körülményeink szerint, megírva nincs, és hogy az igazit eltalálja, ahoz már becsületes akarat és józan értelmén kívül még sok más kívántatik; — sőt a' legszélesebb tudományokkal kiművelt nagy talentumok is olly sokszor elhibázzák azt, miként egész népeket tévelyítnek a' nagy Labyrinthba, mellyből őket

kivezetni a' népek Istene sokszor csak véráldozatok után szokta.

E' határozatlan térre, e' bizonytalan ösvényre, e' hullámoktól magasan zajló tengerre bocsájtkozva, — elfelejtenünk nem lehetett, elfelejtenünk szabad nem volt, kik által vagyunk mi ott! vagy is kik küldöttenek oda? — és szent kötelességünknek tartottuk mindég szemünk előtt viselni azt, hogy mi egy törvényhatóságnak megbizottjai vagyunk, mellynek közönségét, a' magyar alkotmány szerint, kiváltságolt nemesség képezi, és mi a' magyar aristocratiának vagyunk kifolyása, — képviselői vagyunk egy megyének, mellynek felvilágosodott nemesi közönsége küldött bennünket azért, hogy e' hon javára működünk különös kérdésekben úgy, mint utasításaikban parancsolják, — általán pedig úgy, mint azt a' mai kor körülményei kívánják, hazánk általános jobblétére, felvirágoztatására; — tisztában voltunk tehát magunkkal csakhamar az iránt, hogy mi egy nemes törvényhatóságnak képviselői, a' nemességnek ellenségei nem lehetünk, — hogy mi az aristocratiának kifolyása, az aristocratiának pusztítására nem küldethetünk, — hogy mi, a' fenálló rendszernél fogva, a' haza egy részének törvényes organumai, e' rendszernek ellenséges ostromlásával eredetünk, lételünk és működésünk felett önmagunk mondanánk ki a' kárhozat ítéletét; — de ismét tisztában voltunk az iránt is, hogy mi egy felvilágosodott nemesi közönségnek megbizottjai, egy nemességnek, melly a' nemzetek lefolyt életének történetét ismeri, és azt nem mesés historiaként tanulta, de abból okulva, az idő szerinti szükséges reformoknak barátja, — nem ragaszkodhatunk a' régi, bár magok idejében igen czélszerű — kiváltságoknak változhatlan fentartásához, — hogy mi az aristocratiának kifolyása nem lökhetünk magunktól vissza olyan reformokat, mellyeket épen az aristocratiá érdekeiben is tenni szükségesnek ismerünk; — hogy mi a' fenálló rendszernek emberei, önmagunk szíjjelennék annak leomlását, ha kijavítását, czélsze-

rübbítését nemcsak nem gátolnánk, de sőt azon teljes erőnkkel nem munkálódnánk! — 's ezek szerint tökéletesen tisztában voltunk magunkkal ismét az iránt is, hogy mi a' magyar — széles értelemben vett aristocratiának küldöttjei, mindazt, a' mi a' fenálló rendszert és annak sarkoszlopát az aristocratiát, akár ellenségesen támadja meg, akár annak eltörlesztését mellékesen irányozza, tőlünk kitelhető erővel fogjuk ellenezni; — azért is, mert a' fenálló rendszerrel a' positiv jog, az aristocratiával a' nemzetiség és alkotmányos szabadság vagynak ma még minálunk ugyanazonosítva, — azért is, mert a' fenálló rendszernek egyszeri eltörlesztése, az aristocratiának tökéletes megsemmisítése, ha vezethetnének is — mit mi soha sem hihetünk — boldogabb jövőre, ez csak erős convulsiók, véres lázongások után történhetnék, — végre azért is, mert az igazság sem kíván tőlünk egyebet, mint az érdekek kiegyenlítését, sőt maga a' keresztény szeretetnek tana sem parancsolja, hogy önvesztünkre alapítsuk mások boldogságát. — Ellenben mindazt, a' mi a' fenálló rendszer' kijavítására, a' kiváltságos érdeknek a' közérdekkel kiegyenlítésére czélszerű hasznos ujitások által a' közös jólétnek előmozdítására, törvényes uton 's módokkal terveztetik, szinte teljes erőnkkel fogjuk pártolni: azért is, mert csak érdekeit így felfogó aristocratiá tarthatja magát fenn, csak így nem vénül el, csak így nem hal el, sőt idő szerint megújulva, végtére a' kifejlett nemzeti nagy életbe bele olvad ugyan, de annak mindég főfactora csak így marad meg.

Az újabb historiából két nemzet aristocratiájának szomorú története lebegett mindég szemeink előtt: — egyik a' Francia, melly az annak idejében felfogni, vagy legalább egy erős kormány hiányában vezetni nem tudott lassankénti kifejlődés helyett egyszerre zuzta össze a' régi alkotmányt, — és a' felzúduló viharoktól visszajjedve, ezek megengesztelésére, gyáván tagadta meg önmagát, feláldozta minden előjogait, minden kiváltságait, hogy elfajult létét fentarhassa, — és pa-

takokban omlott vére!, elraboltatott vagyona!; — mert a' felbomlott társasági viszonyok közt szabadon kitörő féketlen elemek a' régi statushatalmak romjain böszül-ten dühöngtenek, lábbal tiporva mindent, a' miszent, — és a' már mindent feláldozott, önmagát megtagadott aristocratiának árnyékát, maradékát is üldözték, — és az, gyávaságának érdemlett büntetéséül, elenyészett! — Másik a' Lengyel, melly az elnyomó despotia ellen hazafiúi magasztas érzettel küzdött, — küzdött lassú türelemmel, küzdött hős kebellet — de egyszersmind szá- zados előjogaihoz féltékenyen ragaszkodva, kiváltságos érdekeit a' nép érdekével kiegyenliteni nem akarta, és így magában nem eléggé erős, népével érdekekben meg- osztva, miután keserves harczokban önté vérért hazája függellenségéért, — most számkivetve méltatlan sors- ban siratja annak enyészét; — 's e' két aristocratiának sorsán tanulánk mi, — hogy egyiket se kövessük, ne zuzzuk porrá a' régi institutiokat, ne töröljük el egy penna-vonással az aristocratiát, de ne is késsünk azo- kat kor szerint javítani, az aristocrazia érdekeit az álta- lános érdekebe beleolvasztani, és így alkotmányunkat idő 's körülmények szerint addig 's úgy tágitni, a' med- dig 's a' mint azt annak erősítése kívánja, 's e' részben ismét előttünk állott egy harmadik aristocratiának pél- dája: az Angolé, melly soha sem üzte theoreticus tervek szerint a' szobai tudákossággal kidolgozott szabadság formáit, de idő- 's körülményekhez képest fejté ki minden régi institutioit, sőt fejtegeti azokat naponta még most is folyvást, soha sem mondván ki a' non plus ultrat, — de soha sem is eresztvén ki kezei közül a' reformok vezető fonalát. Ezeknél fogva mi a' reformnak, mint a' törvényes békes reformnak emberei foglalánk el szé- keinket, mellyekre a' tekintetes Karok és Rendek ke- gyessége ültetett, 's ezen oskolának nem szenvedély- ből, exaltatióból, enthusiasmusból lettünk emberei, de hideg, józan számolás után; — mert önérdekeink, mert az aristocrazia érdekei, mert nemzeti alkotmányunk fentartlása, mert az igazság kívánják azt; mert az ilyen

reform ma már olly szükség, mellyet elutasítani káros következés nélkül nem lehet, melly gyarapításunkra, erősítésünkre, fenmaradásunkra elkerülhellen; 's végre mert, mint egy igen tisztelt barátom közmondása: „*reformer pour conserver et pas détruire pour changer*“ igen jellemzően különözi a' reformáló két oskolát, mi javítani akaránk, hogy fentartsuk, de nem lerontani, hogy csak felcseréljük régi institutionkat.

Ennyire önmagunkkal tisztában levén, mindenek előtt azon új tért ohajtottuk megismerni, mellyen munkálati körünk volt kijelelve, — és közbenvetve legyen mondva, mi ezen országgyűléset elindulásakor már a' multaktól egészen különbözőnek tartottuk, — különbözőnek körülményeinél fogva, és ezek miatt szükségképen különbözőendők feladásaiban, eljárásaiban és céljaiban, — és tekintsük! míg eddigi országgyűléseink majd mind egyikének egy nagy sérelemnek orvoslása volt főfeladása, míg azokon a' kiindulási pont — sérelem, a' cél annak orvoslása, eljárása pedig egyedül az erre való törekedés volt: addig e' mostani országgyűlésre azon kormány ellen, mellyel a' mult országgyűlés kibékülve indítá meg a' reformok kérdéseit, nem vittünk egy olly alkotmányos sérelmet is, melly miatt a' nemzet constitutionalis létét veszélyeztettnék, és azért minden egyebet annak orvoslásától felfüggesztendőnek tartott volna; — sőt inkább mi felhíva valóánk a' nemzet és kormány által a' reformok cselekvő mezejére! — előttünk voltak az országos választmányoknak rendszeres munkálatai, előttünk a' királyi előadásoknak érdekes pontjai, mellyeket hogy a' nemzet érdekében kizsákmányoljunk, 's azokból alkotott czikkokkal törvénykönyveinket gazdagítsuk, lett volna feladásunk; — ezeknél fogva tisztában állt előttünk az, hogy ez országgyűlésnek, ha sikert akar, a' negatiók mezejét elhagyva, a' gyakorlat positiv ösvényére kell kilépni, 's nem ex professo minden áron a' kormány ellen, de általa felhíva levén, a' miben lehet, *vele együtt működni*, szellemi 's anyagi jobblétünk előmozdítására.

Illy szempontból indulva ki, és így fogva fel helyzetünket, míg mi hivatalos állásunkkal megismerkedni kezdettünk, az alatt az országgyűlésnek lassú kereke megindult, — de annak mozgása és iránya olyannyira a' régi gravaminális — kétség kívül a' maga idejében igen czélszerű — oskolának vágásában döcögött, hogy mi elején mindjárt a' kir. előadásokra adott első felírásnál rosz jóslók lenni nem akarván, magunkba fojtánk azon szomorú hitünket, miként így és ez uton nem fogja várt siker koronázni fáradozásinkat; — azonban régibb tapasztaltabb férfiak kezében levén a' dolgok vezetése, egykissé visszavonulva vigyáztunk azoknak menetét, — ez alatt körültekinténk az iránt is, mit akar, miként és milly irányban akarja kifejlődésünket vezetni a' kormány? — a' kormány, melly egy constitutionalis országban bár nem ura, de rendes organuma a' törvényeknek, és egyik hatalmas factora a' törvényhozásnak, és csendesség uralkodott a' kormány régióiban, a' tanácssteremben pártja nem volt, mint más constitutionalis kormányoknak, melly szándékát és elveit magyarázta, védelmezte volna, — egyéb törvényes organumai pedig mélyen hallgattak, — szóval, nemcsak a' követek által elindítandó, de még a' kir. előadások pontjai iránt is a' kormány nézetei a' titkok országába tartoztak. — Dolgaink illy helyzetében, haladó tanácskozásainknak a' régi sérelmi taticávali vezérlése, a' sok szenvedélyes kifakadások, gyanúsítgatások, értetlen phrasisok, és mindezek által a' közeledés helyett a' törvényhozói factoroknak mindinkább széttávozása mellett, megerősödve véleményünkben, hogy munkálódásunknak nem lesznek gyümölcsei, elhatározzánk magunkban még is, hogy mint hű követek, utasításaink szabályai és azoknak szelleme szerint a' vitatásokban szerény részt veendünk, és néhány rokon keblüekkel — néha a' többséggel, néha annak ellenében, — néha kellemes, néha keserű vitákban részesültünk, — a' kormányt ex professo nem ostromoltuk, de irányában utasításunkat és meggyőződésünket, reá

nézve helyeslő, vagy helytelenítő, kedvező vagy kedvetlen volt bár, nyilván kimondottuk, és így nem voltunk ugyan, de nem is lehattunk sem utasításunk sem meggyőződésünk szerint mindenben a' többség emberei, de iparkodtunk egy kis fractióval a' discussiók téréen a' dolgok felvilágosítására csekély tehetségünk szerint észrevételeinkkel járulni, — 's most, miután az országgyűlésnek vége van, nem kárörömmel, de fájdalommal látjuk igazolva némelly jóslatinkat, mellyekben előre kijelélének az okot, melly miatt fog e' vagy ama tárgy megbukni, e' vagy ama remény meghiusulni, — de nem állt tehetségünkben, az ismert akadályokat elhárítani; mert a' baj országgyűlésünk szerkezetében gyökeredik, — és az eddigi eljárási mód által tápláltatik.

Igenis, tekintetes Rendek! hogy e' most lefolyt országgyűlés nem termette meg azon gyümölcsöket, mellyeket az elhíntett magokból, sőt itt-ott már illatozó virágokból lehetett reményleni, annak oka diaetalis rendszerünkben fekszik; — úgy látszik, őseink, annyi belső és külső ellenséges csapások közt inkább fenálló alkotmányunk védelmére, mint annak szélesítésére törekvők, minden institutioikat ennek megőrzésére, nem annyira gyarapítására alkották, ugyanazért országgyűlésünk is a' benne rejlő megmozdithatlan vis inertiae által annyi századok vészviharai közt, azt fentartani ugyan képes volt, de ma, midőn nemcsak a' réginek fentartásáról, de annak korszerű kifejtéséről van a' szó, most, midőn anyagi jobblétet, élvezetet kíván mindenki a' statustól, mellyhez tartozik, már ma illy kívánatok mellett eddigi országgyűlési eljárásunk többé nem czélszerű! — mi, más alkotmányos országok után, hasonló eredményeket várunk országgyűlésünkötől, mint Anglia parlamentjától, Franciaország kamaráitól, — és országgyűlési műszerünkben még mindig azon régi mechanica szerint összeillesztett kerekek forognak, mellyek eredményének summáját törvénykönyvünk abban fejezi ki: „Comitia sunt saluberrimum tollendorum gravaminum remedium“! — mi systematicus Codexeket, — helyhatósági rendezéseket, — jobb és

olcsóbb hitelt, virágzóbb műipart, — nyereségesebb kereskedést követelünk diatánktól, — a' mi diatánktól! melly maga a' rendtelenségnek legnagyobb jelképe, hol 54 törvényhatóságnak részletes utasításokkal ellátott követei initiálják a' törvényeket, — hol a' műipar és kereskedés képviselve nincs, hol a' nagynehezen egymás közt kivitázott törvényeket, egy collegialis rendszerben működő kormánynyal együtt, kinos concertatiói vajadások után lehet csak megszentesíteni, — mi anyagi és szellemi jobblétünk kifejtését várjuk egy olly országgyűléstől, mellynek két táblája közti viszonyok, — azok mindegyikében a' szavazatok száma és aránya, az elnök jogai, kötelességei olly határozatlanok! — hol a' hivatalos eljárás csupa szeszélyes uralkodó önkényen alapszik, — hol illy rendtelenségek közt a' pártoskodás, nem pedig a' külön vélemények küzdenek egymás ellen! — egy illy állapotban levő tésztülettől sok és gyakorlatilag hasznos eredményt, kivált specialitásokban, várni nem lehet, — és ha itt-ott egy nagyszerű elv kivívta is magát, ez a' fenemlitett körülményeknél fogva, majd hogy az egyik rész túlfeszíti, majd hogy a' másik egészen letörpíti azt, alkalmazásában bizonyosan annyira elferdítettik, miként üdvös eredménye majdnem lehetetlen! — és hogy ezen festésünk nem túlzott fekete képe országgyűlési életünknek, annak bizonyosságát a' legközelebbiknek folyamában találjuk, — 's tán nem lesz érdektelen annak belsőbb történetét a' tekintetes Rendek előtt egy-két szóval megérinteni:

Azon remények közt, mellyek ezen országgyűléshez csatoltattak, kétségkívül főhelyet foglalnak a' büntető rendszer törvényesítése, a' katonaság szállásolási és ellátási terhének megszüntetése, a' kir. városok szavazatának 's belső rendezésöknek elintézése, és a' naponta növekedő közszükségek fedezésére megkivántató közterheknek igazságosabb felosztása; műipar 's kereskedésünk felemelése 's a' t.

Hogy hazánknak egy büntető törvénykönyvre szüksége, igen nagy szüksége vagyon, azt okokkal

bizonyítgatni nem kell; mert ezt elismerte az egész hon, el annak képviselői, midőn egy illy törvénykönyv javallatának kidolgozására országos választmányt nevezett ki, mellynek ritka szorgalommal 's széles tudománnyal elkészített munkája ez országgyűlésen be is mutatott, — mostsem különböztek a' nézetek egy illy törvénykönyvnek szüksége felett, de igen az iránt, — hazánk körülményeiben, népünk jelleme, művelődésének fokozotához képest, milly elvekre alapitassék a' büntető rendszer? milly cselekedeteket kell, mint bünöket, megbüntetni? minő nemei lehetnek a' büntetésnek nálunk üdvösen alkalmazhatók? — minő eljárás fogja a' büntető igazságot honunkban legjobban kiszolgáltatni? 's a' t. — Ezek mind meg annyi sarkkérdések voltak, mellyek iránt nemcsak minálunk, de Europa, de világszerte különböznek a' legtisztább, legjelesebb főeknek véleményei: — így a' káromkodást, nemzetünknek e' sajátos vétkes szokását, melly sokszor bünös botránnyal párosul, — és a' sokszor egész családok boldogságát tönkre tevő kártya, 's egyéb merény játékokat épen nem; — a' vérfertőztetést, párviadalt pedig igen gyengén kívánta büntetni a' rendek többsége, mig némelylek hazánk helyzetében, nemzetünk saját hajlamánál fogva, azt hitték, hogy épen ezeket kellene nemcsak bünöknek nevezni, de szigorúan büntetni is, — verést és halálos büntetést az alsó tábla többsége kihagyta a' büntetés nemeinek sorából, — mig sokan a' legjelesebb talentumokból a' halálos büntetés mellett felszólaltak, — a' most divatra kapott magány-rendszernek általános elfogadását pedig majd egyhangulag határozták el a' Rendek, mig a' méltóságos Főrendek részéről nyomós okok hozattak fel azoknak általános alkalmazása ellen, és minden esetre néhány minta-börtönök felállítása javalltatott egy időre, hogy ne pusztán theoria, 's más nemzeteknek a' mieinktől egészen különböző körülmények közt tett iránya után induljunk 's költsük el csekély pénzeinket, hanem inkább kicsiben tett tulajdon tapasztalásaink szerint intéz-

zük majd börtönrendszerünket. — A' büntető eljárásnak különböző rendszereiből a' bizonyítónak adatott az elsőség, mely a' megyei tisztviselőknek ugy is halmozott munkáit annyira szaporitná, mikép azok számát, körét, 's kétségkívül köteleességeik szaporításával tisztí díjainknak is emelését tenné elkerülhetlenné, — az esküdtzékeknek behozatala pedig, mely mellett szinte a' képviselői testületnek többsége nyilatkozott, kastai rendszerünknek alapos megváltoztatásával jár, és a' constitutionalis jogok határvonalainak világosabb meghatározását feltételezi 's a' t. — hallgatással nem melőzhetem a' tettes megyei Rendeknek e' kérdésre nézve kiadott kegyes utasítását, melyben az esküdtzékek mellett méltóztattak ugyan nyilatkozni, de ugy, hogy azok tagjai egyedül a' némesí rendből alkalmaztathassanak, — ezen hozzá kötött feltétel sokak által igen nevetségesnek találtatott, és azok, kik olly tárgyban, mely iránt előre elfogult véleményök vagyon, az ellenkező okokat egyáltalában hallgatni sem akarják, az aristocratiai szűklelkűség kifolyásának tartották azt; pedig ha ez utasítás nem készakarva ferditetik el, de józan értelemben vétetik, nemcsak nem nevetséges, nemcsak nem szűkkeblűség kifolyása, de egy legjózanabb constitutionalis politicának eredménye, — az e' tárgy vitásakor tett előadásunkban fejtegettük azt bővebben, miként statushatalmak elkülönözésében és illő megosztásában fekszik a' constitutionalis élet főgarantiája, — így a' törvényhozást gyakorolják a' nép képviselői, és a' felség megosztva, — és elkülönözve a' birói hatalomtól, mellyet e' végre a' királytól kinevezett és a' nemzettől választott bírák szinte megosztva gyakorolnak, — ismét elkülönözve a' végrehajtó hatalomtól, mellyet a' kormány és helybeli hatóságok hazánkban hasonlóan megosztva gyakorolnak, — e' három elkülönözött statushatalomnak tehát a' kormány és a' nemzet — kérek jól figyelmezní! — a' constitutionalis jogokkal felruházott nemzet, vagy is a' lakosoknak azon része, mely legalább választási joggal bír, — része-

sei! — ha már most e' három hatalmak egyikét, ez esetben a' biráskodásit, gyakorlati eljárásában változtatni akarjuk, változó bírák helyett állandókat, faggató rendszer helyett bizonyítót, titkos eljárás helyett szóbeli és nyilvános eljárást behozhatunk ugyan, — szinte a' *bünös* kimondását, és a' büntetésnek alkalmazását külön bírákra bizhatjuk, — de e' biráskodási statushatalmat nem terjeszthetjük ki szélesebb alapra, mint minőre építve áll az egész statusépületnek öszvege, vagy is, sem a' büntetést alkalmazó bíró, sem a' bünöst kimondó esküdt nem lehet más egyén, mint olyan, ki honunkban a' feunálló rendszernél fogva a' többi constitutionalis jogoknak is részese, vagyis a' ki legalább az országgyűlési követ választásába is befolyhat, és a' végrehajtásnak is, helyhatósági szerkezetünknel fogva, szinte részese, a' mi más szavakkal annyit tesz: — esküdt bíró constitutionalis életünk mai stadiumában nem lehet más, mint a' megyéknél a' nemesek, városokban a' polgárok, miért? — mert ugyan miként lehetne a' politicus bünök azon nemeit, mellyek egyedül fenálló politicus szerkezetünk positiv intézetei szerint ilyenek, olly bírák elítélésére bizni, kik még maiglan politicus életünkön kívül állnak? — hogy lehet egy urbéri viszonyokból eredő kicsapongás megbüntetését az urbéri alárendeltségben élő egyénre, mint esküdt bíróra, végelhatározólag bizni? vagy hogyan egy megyei tisztviselő ellen elkövetett bünnek elítélését egy nemesre, ki a' megyei tisztviselők választásában részes nem levén, ezen auctoritas fentartására semmi politicus sympathiával természet szerint sem viseltethetik, — és általjánban hogy lehet a' status egyik főhatalmát a' belső csendbéke, személy és vagyon garantiáját, a' birói hatalmat olyanokra alapítani, kiknek a' status systemájának fentartását ohajtani semmi hajlamuk sem lehet!? — és így igen helyes elvből indultak ki a' tettes megyei RRdek utasításukban; mert abban azt mondták ki, hogy esküdt bíró nem lehet más, mint a' ki választó is, — és valóban, a' birósággal felruházandó egyé-

nektől több képességet kívánni, mint a' választóktól, ennek alapja vagyon, de a' biráskodást kevésbé qualificált egyénekre bízni, mint a' választásit, ennek értelmes okát nehezen fogja valaki kimutathatni, — azért is mi erősen hisszük, hogy a' midőn az esküdtzékeket törvényhozásunk el fogja fogadni, annak tagjait (alkalmasint még némelly különös qualificatiók mellett) csak azok sorából választandja, kik a' constitutionalis egyéb jogoknak részesei levén, a' helybeli tisztviselőség és országgyűlési képviselőinek választásában világos részt vesznek. — Mindezen divergentiákat 's különösen az esküdtzékek körüli nézeteinket azért hoztuk fel, hogy kitéssék, miként a' büntető törvénykönyvnek létesítése iránt a' szükség érzete ugyan általános, de annak részletei, alkalmazása, életbe léptetése iránt a' vélemények igen szétágazók, és hogy e' részben minden philanthropicus sohajtások mellett is mi nem tartjuk károsnak, hogy e' nagy tárgy iránt ideje maradt a' közvéleménynek felvilágosodni és öszpontosulni; mert ha van kérdés, mellynek a' nép geniusa szerint kell eldöntetni, bizonyára ez az. — És még a' költségek fedezése! — az új börtönrendszer, az ahoz megkívántató épületek, tisztviselők és szolgák, sok pénzbe kerülnek! — adózóink pedig, az eddigi terheik sulya alatt elszegényülve, ujakat nem birnak! mindez a' közterheknek igazságosabb felosztását igényli, és mielőtt csak az új börtönnek első kövét letennénk, az arra megkívántató költségekről, vagy is inkább a' közszükségek fedezésére megkívántató minden költségeknek rendszere felett tisztában kell lennünk, 's ezért mi a' büntető törvénykönyvnek egy kis időre való elmaradását nemcsak károsnak nem, de sőt szükségesnek tartjuk, és hogy az csakugyan el is halasztatott, ezen meggyőződés erejének tulajdonítjuk. —

Ezzel merőben ellenkező nézetünk a' kir. városok szavazata és rendezése iránt, nincs ügy, melly korszerűebb, nincs kérdés, melly érettebb volna a' megoldásra, és mellynek czélszerű elintézése e' hon erejét

inkább nevelné, a' jó rend és békes kifejlődésnek több garantiát nyújthatna, — és hogy e' tárgy el nem intéztetett, ezt calamitásnak tartjuk, mellynek oka azonban egyedül diaetalis eljárásunkban, és az alsó tábla többségének a' régi gravaminális tactica szerinti szerencsétlen eljárásában rejlik. — Felhiva a' kormány által, hogy a' városok szavazati aránya rendeztessék, ennek alapjául azoknak belső elrendezését jeleltük ki, 's e' végre illy javallatnak kidolgozásával egy ker. választmányt biztunk meg, — e' választmány — bár magában egy kis ideig tündött, — némelly egyéneinek minden fontos figyelmeztetése mellett is, a' régi gravaminális tactica követésére határozta el magát, t. i. kívánjunk sokat, majd talán adnak valamit, — és hogy alkudozások közben a' Főrendekkel is, a' kormány nyal is, legyen mit engedni, munkálatát a' legszélesebb (hogy gyengédeden szóljunk) democraticus alapra állította, — olyanra minő Europaszerte nem áll fenn; — így a' szorosabb értelemben vett polgári jogok gyakorlatára majd semmi, utóbb csekély, és sok részben csupa illusorius képességeket állított fel, az illy számra sok, de a' fenálló státuszérdekkel anyagilag semmi részben sem ugyanazonos egyéneknek kezei közé tett le olly érdekeket, mellyeknek gyakorlására azoknak tehetségök nincsen, — a' közcsend és békesség fentartására ollyak kezébe adott fegyvert, kikre a' béke felzavarásából kevés veszteség mellett, több nyereség hárulhat, és az ilyen egyének által választott polgárookra bizván a' helyhatóság vezetését, abban a' kormánynak semmi egyenes befolyást sem engedett, 's a' t. — Illyen alapokra állított választmányi munka jövén kezeink közé, magunk is azt hittük, hogy majd a' tanácskozások folyama alatt lesz alkalmunk azt egy kissé gyakorlatibbá tennünk, és csakugyan a' régi eljárási tactica szerint alkudozás útján valami eredményt készíteni, — de csalódánk, a' kerületi tanácskozások alatt, mellyekben mi vett utasításaink szerint szerény módosításainkat előadánk, a' tág alap még inkább szélesült, mert a' czifra phrasiso-

kat rendesen követő tapsok elragadák még magokat a' vezéreket is, kik népszerűségök féltékenységében inkább vezettek, mint vezették a' felhevült tanácskozásokat, és így a' helyett, hogy a' szándokolt alkudozásokra az utat előkészítettük volna, megtettünk inkább minden akadályt, mit azoknak nehezítésére tehattunk — a' tárgy a' mlgos Főrendekhez kerülván, azoknak eljárásában is csalódtunk; mert ezek látván, hogy a' Rendek régi módjok szerint lehető legtávolabbról kezdék értekezéseiket, ők is ellenkező irányban szinte olly messziről indították meg tanácskozásaikat, a' mi megint nem hogy alkudozási közeledésre, sőt inkább keserűségre szolgált okul a' Rendeknél, és így viszont, — mindaddig, míg hosszab idő haladtával, és különösen a' városi követeknek komoly felszólalásuk következtében mindenki érezé, hogy nagy felelőség terhe fog rajtunk feküdni, ha megérett városi közönségeink politicus életöknek békes kifejtését könnyelműleg elhalasztjuk, — és ekkor segítettek volna örömet többben az eddig más irányban működő többség közül, de miután a' mestersegesen felcsigázott közvélemény által kieszközölt megyei utasítások, párosulva olyanokkal, mellyeket az aristocratiának féltékenyebb része, — azért, hogy az egész városi kérdést megbuktathassa, a' liberalismusnak köpönye alá búva — készített, beérkeztek volna, — szárnyaszegett volt a' szabad-akarát! — és a' bár elfogadott, de hivatalos körében semmisítve letörpített főfelügyelői 's szavazatarányi kérdésen tört meg a' két táblának egyessége. Felfüggesztve maradt így egy nagy kérdés, mellynek elhalasztását veszedelmesnek csak azért nem nevezük, mert a' városi polgárság műveltségében és józan békeszeretetében bizunk! — sokára azonban nem haladhat e' kérdés megoldása tettes Rendek! — vélekedésünk szerint a' polgári jogoknak idő's korszerinti ki nem terjesztése, és azoknak, kik bizonyos vagyonbeli 's lelki tehetségöknél fogva ezekre megértek, 's ennél fogva hiányukat érzik, 's épen azért magokban érzett erejüknél fogva ezeket követelik

is, — ezekbeni nem részesítése, — nem kisebb és kevésbé veszedelmes politicus hiba, mint a' polgári jogoknak idő 's kor elleni 's olyanokra való kiterjesztése, kik anyagi 's lelki tehetségek hiányában azoknak megfelelni képtelenek! — egyaránt hibáznak azok, kik, az embernek egyedül állati természetét fogva fel, elégnék tartják, ha anyagi jóllétéről gondoskodnak, — azokkal, kik az emberben csak szellemi lényt tekintvén, azt, mielőtt még anyagi szükségeinek biztos ellátását alapította meg, már polgári jogokban is kívánják részesíteni, mellyeknek felfogására lelki képessége is hiányzik, 's mellyeknek megfelelő kötelességek teljesítésére anyagi ereje sincsen; — és az emberi természet tökéletes felfogása szerint cselekesznek, vélekedésünk szerint, csak azok, kik a' status minden tagjainak egyaránt nyitják meg az anyagi 's szellemi jóllét kapuit, az ezekre törekvőket erkölcsös munkájokban egyforma pártolással segítik elő, — de csak midőn fáradságuk jutalmául egy bizonyos anyagi jobblétre vergődve, szellemi képességgel is felruházvák, akkor nem késnek őket lelki táplálékul olly polgári jogokban is részesíteni, mellyeknek felfogására szintűgy, mint az azoknak megfelelő terheknek elviselésére egyaránt képesek. — Pedig a' kir. városi polgárságnak jeles része önszorgalma 's fáradsága után illy álláspontra már eljutott, 's józan elrendezés után világszerte divatozó képességi minémüések meghatározása mellett nemcsak helyhatósági ügyeinek elintézésére, de a' törvényhozásbani illő részvétre is tökéletesen megérett, — 's annyi erővel bír, hogy azt, a' status közerejével ugyanazonosítva, közczélokra fordítani igen hasznos, — a' közérdektől elkülönözve, nem méltányolva hagyni, igen veszedelmes lenne. — És a' polgári rend ezen érdem szerinti méltánylása után most még egy-két szót a' főfelügyelőkrol: — sokszor kifejeztük azon meggyőződésünket, hogy olly erős municipalis élet, mint hazánkban divatozik, egy monarchicus országban annak egysége mellett csak ugy lehetséges, ha azoknak közvetlen részese maga a' kormány

is, és hazánk a' megyei élet mellett már rég foederatív statusnak alakját vette volna fel, ha a' főispányokban azoknak törvényes elnöke, vezetője nem volna a' monarchicus egységnek közvetlen kifolyása, — természetes tehát, hogy midőn a' városi közönségeket hasonló helyhatósági szabad életre hívjuk fel, szinte nem szabad megfelejtkeznünk azon közvetítő kapocsról, melly mellett egyedül lehetséges az monarchico constitutionalis rendszerünkben, 's azért a' kir. főfelügyelő, vagy főpolgármester, vagy polgárispány, vagy nevezzük őket úgy, a' mint tetszik, de egy a' kormánytól tökéletes szabadsággal kinevezett, és a' városi helyhatóság vezérletével a' megyei főispányok módjára megbízott, 's ezekhez hasonló jogokkal felruházott kir. tisztviselőnek felállítása egy olly feltétel, melly nélkül monarchicus kormány a' városoknak megyei módra történendő elrendezését soha sem fogadhatja el. — Senki se utaljon Belgiumra, Poroszországra, Angliára, ezek egyikében sincs azon erős municipalis élet, mint hazánkban, — ez legyen alapos válaszom figyelmeztetésökre.

A' katonai élelmezés és szállásolási terheknek megszüntetése jobb sikerrel tárgyaltatott; pedig csak néhány hetek alatti értekezésben eljáró választmányi javallatnak egy pár napi tanácskozás utáni elfogadása idézte c' sikert elő, egyenesen azért, mert e' kérdést nem a' régi sérelmi taticával, hanem a' jelen körülményeknek practicus felfogása szerint kezelte a' választmány, mellynek vezetői nem a' régi gravaminalis oskolának hősei voltak, — és mellynek felvétele már a' vég hetekben kerülvén szőnyegre, szerencsénkre elfutotta figyelmét a' gyanúsítgatások nagy mestereinek, kik önalkotta chaos közepette bajlódtak légvéraik ostromlásával. —

E' lefolyt országgyűlésnek reményei közt említtem a' közterhekbeni igazságosabb részvétnek megalapítását! — E' tárgy is megérett, és annak elintézését békesen várja a' nép azoktól, kiknek a' felett intézkedni ez idő szerint kizárólagos joguk vagyón, —

e' kérdés megoldásával mutatandja meg a' magyar aristocrazia, hogy méltó volt azon előjogokra, mellyeket hős elődei vérökkel szerzének, és védtenek meg vésszes századok kínos lefolyta alatt, — e' kérdés megoldásával bizonyítandja be a' magyar aristocrazia, hogy nem korcs fajzata, de érdemes utódja őseinek, kik mindig a' legnehezebb adót, a' roppant költséggel járt véradót viselték hazájok irányában; — e' kérdés igazságos megoldásával mutatandja meg a' magyar aristocrazia, hogy ő nem vénült el, 's hogy, mint hajdan, midőn védni kellett e' hont, nem késett áldozni vérével; most, midőn gyarapítani, felvirágoztatni kell azt, nem késik áldozni pénzbeli tehetségeivel, és hogy mert nem kell, nem lehet a' mostani körülményekben csatáznia a' honért, e' fentartott kötelességének árnyéka alá búva, nem mentegetődzik a' jelenkorkivánta terhek viselésétől; — így mutatandja meg, hogy ma úgy, mint hajdan, korszerű institutio, melly hivatásának ma úgy, mint egykor, megfelelni tud, — hivatásának, melly szerint mindig első a' haza oltárára teendő áldozatokban. — Igen is, tekintetes Rendek! ez azon kérdés, mellytől függ minden jövődő kifejlődésünk! — akarunk emberiebb büntető törvénykönyvet, erre új börtönök, ezek felépítéséhez költségek kívántatnak; akarunk jobb kereskedési eszközöket, ezek létesítéséhez pénz kell; akarunk népnevelést, ismét pénz kell, — olcsóbb hitel, virágzóbb müipar, gyorsabb igazság kiszolgáltatása 's a' t, ezekre mind pénz kell, melly nélkül az első lépéseket sem lehet megtenni jobb jövődönkre. — Hazánk hasonló egy parlag pusztához, mellyet feliből harmadából mivel gazdája, — belé kell ruházni a' megkívántató üzér tőkét, hogy a' dús tér megadja kamatait, — 's e' tőkét, szükségünket összeszorítva, kényelmeinket megtagadva, nekünk kell előállítani, különben a' mindig szántott vetett, soha sem javított föld nem fogja majd a' belé vetett magot sem megteremni. — Ne is ringassuk magunkat illúsiókban, a' közteherviselés minálunk nem elvkérdés többé, kimondták ezt már régi törvényeink (1723: 90.), ki

legujabban az összes törvényhozás, de egyébiránt is ez már minden mélyebb gondolkozó előtt politicus szükségnek van elismerve, egy olly elkerülhetlen szükségnek, mellyel az aristocratiának önérdekében, ha létét szereti, meg kell alkudni, — e' kérdés már csak alkalmazásában döntendő el, 's minél továbbra késik, annál kevésbbé lesz hatalmában a' kiváltságolt osztálynak ezen alkalmazást önérdekeinek lehető legnagyobb kimélésével 's körülményeinek mélló tekintetével kezelni! — és mégis illy majdnem általános meggyőződés, a' beérkezett utasításoknak nagy többsége, a' Főrendi táblának részletes beleegyezése mellett még sincs megoldva e' kérdés is! — ismét azért, mert szerencsétlen országgyűlési szerkezetünkben a' kormány-nak szándéka hivatalosan képviselve nincs, a' két táblának egymás iránti viszonyai pedig határozatlanok, — az első miatt az alakítandó közpénztárnak kezelése iránt a' legföltékenyebb óvakodás mellett csak amúgy tapogatódzva kellett sok időt töltve intézkedni; miután pedig a' két táblának ez iránti egyessége sikerült, akkor ezeknek egymásközti határozatlan viszonyai okoztak egy olly különbséget, melly miatt az egész tárgy egyidőre elmaradt, a' mi annál sajnosabb, mert miután az elvkérdések szerencsésen megoldattak, a' közös teherviselés alkalmazása, a' kezelés módja elfogadtattak volna, — a' megajánlandó summa feletti különbségben láttak a' Rendek olly elvkérdést, melly miatt készek voltak az egész ügyet megbuktatni; — az adó megajánlása, vagy megtagadása, és ha subsidium volna is, az az alsó táblát illeti kizárólag, mellyhez vagy járulnak a' m. Fő-Rendek, és ekkor felterjesztetik, vagy egészen elvethetik azt; de a' summa mennyiségének meghatározásába nem bocsájtkozhatnak, — így vélekedett az alsó tábla többsége, — mi ezen okoskodás alapját annyiban tökéletesen osztjuk, hogy az adó vagy akár subsidium kérdésének megindítása az alsó táblát illeti kizárólag, — de következményét nem helyeselhetjük; mert ha van joga a' felső táblának az initiált adót vagy subsidiumot

egészen megtagadni: kell jogának lenni azt részletesen is visszavetni (quia qui potest plus, potest et minus) és így a' megajánlott adó vagy subsidionalis summát lejjebb szállítani van joga a' felső táblának, de adót initiálni vagy feljebb emelni nincs; — ugyanazért mi a' Főrendek által javalt évenkénti egy millió adónak el nem fogadását hibás lépésnek tartjuk; mert principiumot benne nem látván, úgy hisszük, e' kisebb summával kezdve, mindazon nehézségek, mellyek minden dolog kezdetével elkerülhetlen kapcsolatban vannak, könnyebben győzethettek volna le, az osztályozati, összeírási 's kivetési igazságtalanságok inkább eltűrhetők lettek volna, és a' jövő országgyűlésen elvállalandó nagyobb teher kivetésére szükséges adatok készen levén, azt minden tekintetben czélszerűbben lehetendett volna teljesíteni! — és most ennyi practicus tekintet fel van áldozva egy képzelt elv fentartásáért, és visszavetve e' korszerű kérdés több évekre. —

E' tárggyal bár kapcsolatban volt, mégis bizonyosabb siker végett külön felírásban terjesztetett föl egy alapítandó hitelintézetnek terve! — kétség kívül igen nehéz feladás fenálló ösiségi rendszerünk mellett, egy a' mai kellékekkel ellátott 's czéljának hasznosan megfelelő hitelintézetnek felállítása, de, az angol közmondás szerint, nem a' legjobb, de a' fenálló körülmények közt lehető legjobbra kell a' statusférfinak törekedni; el is járt a' választmány feladásában gyakorlati tapasztalattal, 's javalt terve egy-két pontjainak módosításával pénzbeli mostoha helyzetünkön nem keveset segített volna, és ha sikerül, a' földbirtokosok nagy számát megmentette volna bekövetkező bizonyos bukásoktól! — de ezen intézetből sem lett semmi, e' kérdés is megbukott, még pedig már közel reménylett megoldásához egy leérkezett k. kir. válasz következtében, 's miért? ismét szerencsétlen diaetai rendtelenségünk miatt: ugyanis említettük már, hogy senki sincs országgyűlésünk folyama alatt, 'ki a' kormányt nyíltan képviselné, ki szándokát magyarázná, czéljait kitzúzná, 's hogy ezek

mind a' titkok titkai közé tartoznak az utolsó concertationális perezig, — melly fonák eljárás miatt a' vitatott kérdéseknek vég-, és sokszor érdemleges eldön-sők mind az országgyűlésnek utolsó napjaira utaltatnak, — melly napokbani eljárás oly zavart, oly rögtönözött, hogy abban elborzadni kénytelen a' résztvevő azon felelőség alatt, melly illy, hogy ugy mondjuk, szórakozott módon hozott törvények által vállaira sulyosodik; — mert nincs idő, nincs nyugalom összehasonlítani az újabb észrevételeket, megfontolni néha az új irányt, mellyek az épen ilyenkor legsűrűbben érkezni szokott királyi válaszokban foglaltatnak, 's azért esik sokszor, hogy néha olyanok is elfogadtatnak, mik hosszab megfontolás után nem fogadtattak volna el, és ismét elvettettek néha olyanok, mik, ha elegendő idő adatnék, nemcsak el nem esnének, de folytatott értekezések útján üdvös eredményre jutnának, 's ez volt sorsa a' hitelintézetnek! — a' felterjesztett tervre érkezett észrevételeket kellőleg megfontolni, azok felett tanácskozni nem lévén elegendő idő, az e' tárgynak vezetésével megbizott kerületi jegyző, nehogy rögtönözve oly intézkedések törvényesitessenek, mellyek tán nemzeti 's alkotmányos állásunkra káros következeseket szülhetnének, jobbnak tartotta az illykor ugy is ingerlékeny kedélyeket mindazon észrevételekre, mellyek a' kormány részéről legjobb szándokkal tétettek, gyanakodó irányban kizsákmányolni, 's ez által magát az egész ügyet inkább megbuktatni, hogysen a' törvény illy elhamarkodott alkotásában megegyezni; — pedig ha e' fontos tárgynak folytatására idő 's nyugalmas alkalom még lett volna, 's a' leérkezett kir. válaszban az ellenörködő választmány eljárási körére tett gyakorlati észrevételek kölcsönösen felvilágosíthatattak volna, kétség kívül volna hitelintézetünk, és így egy nagy eredménye országgyűlésünknek. —

A' mi kereskedési viszonyainkat illeti, annak szomorító állapotját is kellő figyelemre méltatá a' lefolyt országgyűlés, egy választmányi munka éles felfogás-

sal bonczolja annak okait, elbádja anyagi és politicus akadályait, és a' hazánk és Ausztria közt divatozó vámrendszer egy kölcsönös elveken felállítandó magyar védvámrendszernek eszméjét kedvelteté meg, és egy felírás Ő Felségéhez fel is terjesztetett, — az anyagi akadályok legyőzésére pedig közlekedési eszközök létesítése, csatornák és vasutak tervezettek, — és ha valaki figyelemmel kíséri e' tárgyak körüli fáradozásait az országgyűlésnek, mellyekkel minden adatok hiányában, minden vezetés nélkül, egyedül önmagára hagyva kinlódott, hogy, úgy szólván, semmiből teremsen valamit anyagi jobblétünk megállapítására: az száni fogja diaetai rendszerünket, melly szerint a' kormány, ezen főfactora a' törvényhozásnak, ezen legitim organuma a' hozott törvényeknek, oly elkülönözve áll, oly érdektelen szemlélöje nemzeti törekvéseinknek, annyira nem vezeti, nem irányozza tanácskozásainkat! — és így azután csuda-e, ha csatornáink nem készülnek, vasutaink a' remények kétes térén maradtanak, országutaink továbbra is a' régi rendszer szerint készülnek, vagy inkább nem készülnek? Nem, tekintetes Rendek, ez tovább így nem maradhat! a' mi kormányunknak érdekekben 's célban velünk, ugyanegynek kell lenni, melly hazánk érdekét az összes monarchia irányában is képviselje, — melly kifejlődésünket mindazon segédeszközöknek, mellyek egy kormánynak rendelkezése alatt állanak — czélszerű használatával vezesse, vezérelje, — melly a' nemzettel egy levén, biztosítsa mindazon érdekeket, megnyissa mindazon forrásokat, mellyeket csak egy erős, a' nemzettel egyes kormány biztosíthat 's nyithat meg; kormányunknak initiálni kell gyakorlati üdvös törvényjavaslatokat; mert különben a' nemzet, beteg állapotjának ösztönszerű érzetében, segélyt keres itt, segélyt keres amott! 's mert rendes törvényes uton nem találja meg azt, magány társulatok útján törekszik pótolni közösen érzett hiányait, 's meghül azon régi alkotmányos institutiók iránt, mellyek kifejtése, kijavítása, nem pedig eltörlése lenne

békes átalakulásunknak feladása! — Egyébként hogy kereskedési viszonyaink elintézésének itt az ideje, azt elismeri azon kir. leirat, melyben a' kormány a' szükséges adatoknak összeszedését és ezekből kidolgozott tervnek előmutatását igéri, mely szerint hazánk és az összes monarchiának anyagi érdekei kereskedési tekintetben igazságosan elintéztessenek! — mutatja azt a' nemzetnek kifejlett, 's mind az alsó tábla által kifejezett, mind pedig a' magány-társulatoknak jelentkező azon szilárd szándoka, — miként már a' müipar 's kereskedés mezején sem akar Europa többi civilisált népeitől elmaradni, — mutatja különösen a' védegyletnek sokak által megkedvelt eszméje, melyben minden esetre erényes önmegtágadás is nyilatkozik, — mind ezeket a' kormánynak komoly figyelemre kell méltatni, 's nem szabad közömbösen néznie, hogy a' nemzetnek akár összes sympathiája, akár némelyeknek érdekei olly magány-társulatok által vezéreltessenek, melyek nem az ő hozzájárultával keletkeztek, — neki, a' kormánynak kell felfogni az összes nemzeti érdeket úgy, mint egyes szakoknak érdekeit, — kiegyenlítve az ellenkezőket azoknak gyarapítására; neki kell terveznie, kivivni 's kezelni a' szükséges eszközöket, 's így megnyerni az általános nemzeti sympathiát, szükségtelessé tenni a' vele — ha nem is ellenségesen, de legalább különböző irányban munkálódó magány-társulatokat, 's ez által megmenteni a' nemzeti ügyet pártos kezektől, melyek közt a' közügy mindég pártügygyé formálódik. — A' védegylet kétség kívül beteg állapotunknak kórjele 's azon bizalmatlanságnak gyümölcse, mely kereskedési viszonyainknak eddigi kezelése iránt hazánkban kifejlődött, 's helyes vagy helytelen legyen bár alapjában, eszközeiben és céljaira, annyi bizonyos, hogy a' bizalmatlanságnak okait megszüntetni legjobb mód leszen arra, hogy ezen rendkívüli uton előidézett védelmi rendszer, mint szükségtelen, ismét elmuljék, és a' müipar és kereskedés törvényes oltalmokat ismét fenálló institutióinkban feltalálhatván, azt egyébűtt ne ke-

ressék, — de erre a' kormánynak elől kell működni anyagi kifejlődésünk nagy munkájában, képviselnie kell a' magyar müpar, a' magyar kereskedés érdekeit, 's hogy ezt tehesse, a' mint felebb is mondánk, eddigi diaetalis rendszerünk egyéb módosításai mellett neki kell a' szükséges törvényeket e' részben is initiálni. --

És így elszámálhatnám rendre mindazon 100 különféle tárgyakat, mellyeket ezen országgyűlés legjobb szándékában indított el, 's mellyek mind egyenként hajótörést szenvedtek részint az eddigi diaetalis rendszernek, részint a' régi sérelmi tacticának helytelen alkalmazásában, — 's mellyekből első állításomnak mindinkábbi kivilágosodása mellett azt kell kivonni, miképen mi magyarok kormányunkkal együtt a' constitutionalis reformok téréen igen is ujonczok vagyunk! — a' min azonban csudálkozni épen nem lehet: — alig ujult meg József császár elhunytá után e' honnak constitutionalis élete, annak elindított kifejlődését véres háborúk egy negyed századon át gátolák, — mellyek után a' zaklatott monarchia financialis dolgainak intézéseivel elfoglalva, majdnem feledni kezdé azt ismét szinte 1825-ig, melly évben a' régi törvényes rend ismét beállott, 's mig felséges urunk elhatározá, hogy ősi alkotmányunk elveihez hiven fogja kormányozni hazánkat, addig a' mozgás örökös törvényénél fogva már magunk számtalan változásoknak éreztük szükségét, 's így lett, hogy a' haladás emberei és a' kormány közt surlódások támadtak, olly surlódások, mellyekben a' kormány az eddig fenálló rendszer mellett, a' haladás emberei pedig annak czélszerű módosítására nyilatkoztak; — e' surlódás pártokat szült, a' pártoskodás szenvedélye üldözésekre fajult, ezek pedig a' haza boldogságára olly elkerülhetetlenül szükséges kormány és nemzet közti bizalmat ölték el. — A' keserűség már főfokára hágott, midőn egy nagy férfiúnak közbenjárása a' kormányt 's nemzetet kibékülésre hívta fel, 's az 1840-ki országgyűlés a' jövő iránti legjobb reményekkel oszlott el; illyenek közt ült össze a' mostani, 's nem

rosz szándék 's akarat, de igen természetesen megfogható járatlanság az új pályán 's az eddigi diaetalis rendszerünk czéltalansága voltak okai azok megghiúsultának.

Ezeknek előre bocsájtása után már most figyelemmel tekintjük meg egykissé ezen lefolyt országgyűlésnek főmonumentumait; mert szükség az elmúlt események fontolgatásával szaporítani tapasztalásink tárházát, 's a' multnak botlásain okulva lesz czélszerű, jövendő lépéseinket intézni.

Az úgy nevezett verificationalis kérdés (mert minden diaetának megvannak saját terminusai) vagyis a' követi megbízó leveleknek egy kerületi választmány általi megtekintése, és azokból egy hiteles követi lajstromnak elkészítése volt kétség kívül az első fontos és új tárgy, melly ezen országgyűlésnek figyelmét elfoglalta, annál inkább, mert nemcsak a' múlt események, de különösen e' jelen országgyűlés elején több megyei törvényhatóságok követeinek meg nem jelenése aggódva hívták fel azt, 's kereste mindenki azon okokat, mellyek miatt constitutionalis legszébb jogainknak gyakorlatában késedelmeskedhetnek; 's miután kitünt, hogy Zala és Gömör megyék belső pártviszályok miatt nincsenek képviselve, a' részek pedig vagy azért, mert meg nem hívtak, vagy mert tetteleg még mindég az erdélyi kormányzék intézkedése alatt levén, még sincsenek Magyarországhoz voltaképen visszacsatolva, — nem küldöttek követeket: mindenenk előtt törvényes köteleességök elmulasztásáért mindannyian perbe idéztetni rendeltettek; — a' megbízó leveleknek átnézése azonban, mint minden új eszme alkalmazásában: czéljára, körére 's hatására nézve különböző nézeteket idézett elő, — voltak 's azok között mi is, kik emlékezve olly esetekre, mellyekben a' törvényhatóságok által rendesen választott követek országgyűlési helyeiknek elfoglalásában gátoltattak, hogy illy sérelmes akadály jövőre ne tétethessék, azért kívánták, hogy a' követi megbízó levelek egy kerületi választmánynak mutattassanak elő, 's ha az által szokott

rendes formában kiadottnak találtnak, azoknak előmutatói, mint valóságos követek, az egész alsó táblai testületnek paizsa alatt vezetessenek be őket illető székeikbe, — és erre elején a' többség csak hamar hajolt is, és a' kerületi választmány munkáját ez értelemben folytatá; — azonban a' pártérdekek, semmi alkalmat sem szokván elmulasztani, csak hamar megragadák ez ujat is, és nyomban érkeztenek panaszok egyenesen a' választások ellen, — a' fejeéri petitio, a' turopolyai követnek ellenmondása és a' zágrábmegyei nemeseknek folyamodása illető követeiknek választása ellen, mintegy ítéletet kértek a' felett, valjon helyes vagy helytelen volt-e a' választás? — és itt volt az első alkalom, melyben a' haladási párt közt támadott két külön oskolák mindegyikének emberei különböző irányban vitatták nézeteiket: — a' centralisatio emberei nemcsak a' megbízó leveleknek megtekintését, de a' választási eljárás törvényes vagy törvénytelenységének elítélését is ezen választmányra akarták bízni, melly elibe azután minden választás elleni panaszok is beadandók lettek volna; — a' municipalis rendszer barátai pedig a' választást nem másnak, mint a' folytonosan működő, soha meg nem szünő municipalis élet egyik hivatalos actusának tekintvén, a' feletti biráskodást semmi centralis censura alá sem kívánták bocsájtani, — a' nevezett választmányra egyedül a' megbízó levelek külső szokott formájoknak megtekintését, és egy hiteles követi lajstromnak elkészítését bizván, melly által az így elismert követ, országgyűlési székének elfoglalásában és hivataloskodásában az összes testülettől pártolva, senki által sem gátoltathatnék; és voltak erős viták! — a' külföld példája, az összes országgyűlési testületnek egyes törvényhatóságok feletti felsőbbsege, az ott kifejlett többségben a' nemzet akarójának nyilatkozása 's a' t., mind felhozattak, — minket azonban, és mind az országgyűlési, de a' beérkezett utasítások szerint a' megyék többségét is, a' fentebbi okok ellenében, törvényhatósági életünk természetének egyszerű felfogása az utóbbi véleményre határozott;

's valóban az országgyűlési követek választásának nálunk divatozó módja és azon választási rendszer közt, melly külföldön létez, olly érdemleges különbség vagyon, miként azt előbb megszüntetni, vagy az összehasonlítást egészen mellőzni kellene. — Anglia-, Franciaországban a' törvényes kellékekkel felruházott választók, egy kitűzött helyre egybehivatva, megválasztják követeiket, és kiadván azoknak megbízó levelöket, eltávoznak ismét magány hivatási körükbe, 's e' választó testület, mint illyen, alakulva nem marad, a' bekövetkező új választásig nem is hivatik össze többé, — ha tehát az illy választásoknál törvénytelenségek, a' választási szabályokat megszegő kicsapongások követtettek el, 's főkép ha a' szabad választás akárki által 's akármelly módon gátoltatik vagy erőszakoltatik, természetesen kell lenni egy hatalomnak, mellynek e' sérelmek elibe terjeszthessenek, általa orvosoltathassanak, 's azért folyamodnak a' választási szabadságukban megsértett francziák vagy angolok a' parlament és kamrák elibe, azért vagynak felhatalmazva a' törvénytelen választásoknak megsemmisítésére. — Mi egészen máskép van ez nálunk! — Nálunk az országgyűlési követek a' törvényhatóságoknak különös megbízottjai, — a' testület, melly öket megválasztja, nem ezen egy esetre összehívott 's a' választás után ismét szétoszlandó gyülekezete egyes személyeknek, hanem egy állandó törvényhatóság, melly helyhatósági körében törvényes hatalmakat gyakorolva, soha sem szünik meg, idő szerint rendszeren összegyűl, és különösen követeivel folytonos hivatalos érintkezésben marad, azoknak parancsait, utasításait teljesítés végett megküldi, — azokat visszahívhatja, és ugyanazért azoknak helyes vagy helytelen választása felett is senki más, mint csak egyedül önmaga ítélhet; — de nincs is szükség, hogy e' felett más valaki ítéljen; mert föelv marad mindég, hogy a' követ a' többség választottja legyen, ha nem az, nálunk a' megyei nyilvános életben ismételve nyílik alkalma a' többségnek, ellene nyilatkozni 's

öt visszahívni; ha pedig az, úgy a' kisebbségnek nem lehet, nem szabad a' többség akaratát nem respectálni! — pártokat, pártoskodást senki se emlitsen; mert ugyan ama hely, hol ezek fölött ítéletni kívánnak a' centralisatio baráti, nem tüzhelye-e a' pártoknak? — 's ha már pártoknak kell lenni, — pártoskodást pedig nem lehet tökéletesen kizárni a' nyilvános életből, — nem jobbe, hogy a' sokoldalú megyei életnek sokféle érdekeiben meghasonlott különféle nézetek legyenek képviselve egyenként, hogysen a' középponti érdekek körül kifejlett pártok kezei között egy roppant ferde felfogásnak áldoztassék fel milliók érdeke; — az országgyűlési testületnek függetlenségét se hozza fel senki, — nem zsarnokolt-e az erős angliai parlament, és a' büszke francia kamarákon már több egyes ember? — mig Magyarország törvényhatóságait mind és általán, sem elnémitani, sem elijeszteni senki sem birta még soha, — ezeknél fogva, mint mondánk, a' verificationalis választmánynak köre csak pusztá megtekintésére a' megbízó leveleknek 's a' hiteles követi lajstrom elkészítésére szorítottatott, oltalmára inkább az elválasztott törvényhatósági követeknek, mint a' választásoknak megbíralására, és azért sem a' fejéri petitio, sem a' posonyi választó polgárságnak folyamodása érdemileg nem tárgyaltattak; — másként állt a' kérdés a' turopoljai követ ellenmondása és a' zágrábi nemeseknek a' horvátországi követek választása ellen beadott folyamodása tárgyában; a' horvát tartományi gyűlés nem hasonló testület megyei vagy városi törvényhatóságainkkal, folytonosan nem működik, egyes esetekre hivatik csak össze, 's feladásait végezve eloszlik, időnként nem jön össze 's általán alakulhatása nem tőle függ, azért itt már szükséges volt — nem a' választás ellen beadott panaszoknak megbíralásába, és így talán a' választás érvényes- vagy érvénytelenségének elítélésébe bocsátkozni, de igen alkalmat szolgáltatni arra, hogy a' panaszló felek sérelmeiket előadhassák és annak törvényes orvoslását követelhessék, és e' végre igen helyesen kívánta az alsó tábla megkérni ö Felségét.

arra: hogy a' horvát tartományi gyűlést összehívani, és ez által a' fenforgó panaszok és sérelmek igazságos megszüntetésére alkalmat szolgáltatni méltóztassék; ennyire respectálta az alsó táblának többsége a' választást, hogy még ez eselben sem mondotta ki annak megsemmisítését, és a' megjelent horvát követeket ilyeneknek végiglen el is ismerte. —

Ezen verificationalis kérdés után következetességi rokon kapcsolatokban pendültek meg a' megyei választások és tanácskozások alkalmával elkövetni szokott kicsapongások és ezeket Horvátországban különösen előidéző illirismus. — E' két tárgy, bár legközelebbi eredményében egy, annyira különbözik természetében és tendenciájában egymástól, miként azokat külön kell megértenünk.

Mióta Verböczynek eszméje (universitas Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium) ellen felfogott megyei közönségnek gyűléseiben már most a' szavazatok non tantum ponderantur, sed et numerantur; mióta a' választásoknál nincs szükség azon büntetésekre, mellyekkel fenytettek azok, kik a' reájok ruházott hivatalokat elfogadni nem akarták, — mióta, egy szóval, a' tekintélyek kora mulni, a' polgári érzet méltósága pedig egyes emberekben inkább kezd fölébredni, 's azért nem olly könnyen bizzák valakire annak elhatározását, mellyik félen vannak a' vota saniora: azóta kétségkívül megyei rendszerünk belső természetében változott meg; — 's ha hajdan a' most említett Verböczy-féle értelemben felfogott megyei életben nem volt meglepő ujság, midőn egy nagy dynasta, mint főispány, önkénye szerint nevezte ki a' megyei tisztviselőket: ugy most a' mai körülmények közt kifejlett megyei életünkben szomorítóok bár, de szinte nem meglepő ujságok olly események, mellyek, kivált a' választási, de már-most, fájdalom! tanácskozási gyűléseinkben is véres kicsapongásaik és alacsony vesztegetéseik által a' középkor barbarismusaira ugy, mint a' romai romlottásznak pulyaságára, egyaránt emlékeztetnek; ezen tévelyedései a' municipalis életnek sza-

poriták a' centralisatiónak barátait, és kétségen kívül való, — ha még jókor vissza nem ijedünk azon örvénytől, melly felé, szerencsétlen pártidüh által ragadtatva, önmagunk rohanunk, elsülyedünk abban végképen, 's veszni fog municipális életünk, veszni fog vele együtt a' régi magyar alkotmány. — A' vesztegetés nagy polgári bűn! mellynek nagyságát csak azért nem fogjuk fel, mert többet vagy kevesebbet majdnem mindannyian részesei vagyunk; mert habitualis lett az köztünk; és mert annak díját egyrésztől már rendes kiadásaink közé soroltuk, másrésztől időnkénti jövedelminkhez számoljuk; — olly bünt, mint a' vesztegetés, mert személyes érdekeknek hizelg, elején mentetgeti az ember, azután pedig megszokva, minden szégyen és szemérem nélkül gyakorolja! — 's minél általánosabb, minél nehezebben büntethető illy vétek, annál több lelki, több morális erő és energia kell annak elfojtására. — A' vesztegetés! mennyi kárt nem tett az már hazánkban! mellözve azon nagyszerű depravatiót, mellyel egész közönségeket fertőztet meg, hány megyéknek nem dülta fel belső csendét, hányban nem akasztotta meg a' beligazgatásnak egész műszereit, hányban nem állította vagy ferdítette el az igazság kiszolgáltatását, hányban nem akadályoztatta meg, hogy a' közvélemény rendes, törvényes organumai által nyilatkozhassek, hányban dül még most is constitutionalis szabad életünknek gyökérfáján a' helyhatósági rendszeren!? mellyet, természetéből kiforgatva, rendeltetésére egészen alkalmatlanná látszik tenni! — A' vesztegetés! nem fosztotta-e meg e' mult országgyűlést legnagyobb becsü gyöngyétől, azon férfiútól, ki első mert kiemelkedni az eddigi magyar szük politicának köréből, 's bátor volt felhívni a' kormányt 's nemzetet együtt munkálódni e' haza jobb jövődjén, anyagi 's szellemi boldogságán. — A' vesztegetés egy száz fejű hydra, melly ezerféle alakokban tűnik fel mindenfelé, és bujasenyvként mérgezi megyei életünket; — mellyben ollyannyira tettségünk magunknak, mert eszközét találván fel benne

mindenféle rossz, sőt néha a' jó indulat is: mert a' bosszúnak édes alkalmat nyújt, a' barátságoknak szinte próbakövéül szolgál; ha a' hivatal vétkes vágyát segíti, az érdem megjutalmazására szinte szolgálhat, — ha a' privát érdeknek hatalmat szolgáltat kezébe, a' közjóért epedő kebelnek szinte kínálkozik azzal, — ha az önkény kezében zsarnoki eszköz, a' szabadság embereiében védpaizs is lehet, és épen azért, mert minden indulat kizsákmányolhatja azt, lett e' bűn olly általános, terjedt e' vétkek olly szélesen el; mert az indulat nem fontol, de hevében nyúl minden eszközhöz, és megragadja azt, csak szenvedélyének szolgáljon. — E' hydrának megfojtására törekedjék a' megyei élet, hogy el ne haljon, — és szolgáljon erre az általam említett nagy férfúnak példája, ki moralis erejének érzetében szükségnek tartotta meglagadni önmagát, visszavonulni, egy időre legalább, mindazon nagy czélektől és feladásoktól, mellyeknek megoldására hazája által volt meghíva, — inkább, mint hogy a' vesztegetés utján nyujtott tisztátlan eszközöket a' legüdvösb czélok elérésére is merte volna megszentésíteni! — E' nagy példa legyen előttünk! és süssük a' moralis becstelenség bélyegét mindarra, ki még ma is, miután magasztos példák lesznek előtte, mégsem térne el vétkes irányától, mellyben eddig a' legjobbak is indulataik hevében elragadtattak. — Kétség kívül nem lesz könnyű egy illy általános elterjedt rossznak orvoslása; mert titkos utakon üzetik az, és a' moralis hatásnak is megvannak határai, a' polgári büntetések pedig illyféle bűnösöket nehezen érnek utol; — de azért nem szabad kétségbe esnünk, a' nemzetnek úgy, mint egyeseknek megvannak veszedelmes életszakaik, mellyekben, ha nincs elég moralis erejük önfentartásukra, elvesznek, és ez rendesen a' kifejlődési kor! — Az ifju fiatalságának hevében, itt-ott intő szavak daczára, rohan az előtte kínálkozó élvezetek özönébe, 's ethal, — a' fiatal vagy megújuló nemzet az előtte felnyilott politicus életnek térén, hű fiainak nyilatkozó figyelmeztetései mellett is, ha szenvedélylyel élvezi azo-

kat, elvesz, — de ha van választottjainak elég morális erejük, kik a szenvedélyt visszautasítani, a bünt, mint illyent, önmeztelenségében pelengérre állítani, kik nemcsak beszélni, de tanaik szerint cselekedni is mernek, kik morális szilárdságukban sem a gunyolódó sokaság, sem barátaik visszavonulása, sem nyilvános sértegetések által nem hagyják magokat eltántorítani, kik visszatartani akarják és bírják is — birni pedig fogják, mert az igazság, talentummal párosulva, erősebb mindennél — e' népet szenvedélyes tévelgéseiben: akkor e' nemzet élni fog, — 's a' megyei kicsapongások csak tanúságos botlások voltak, mellyeken okulva, rendezheti hazánk szebb jövőjét, fentarthatja új formák közt is municipális erős életét! — A' nehézség kétségkívül csak abban van, hogy míg a' megyei közönség csak egy privilegialis classisnak öszvege, addig képességi qualificatióról szó alig lehet, — képességi qualificatiók nélkül pedig nem igen lehetséges úgy megtisztítani a' választó 's tanácskozó elemeket, hogy azokra rosz akarat és szándék mellett veszteségek által károsan hatni ne lehetne; — a' legújabb két törvény azonban, melly birtok- 's hivatalképességgel ruházta fel a' nem nemeseket is, e' kérdésnek megoldására nézve is olly sarkalatos irányt adhat, mellyhez majd csak bővebb 's különösen a' nevezett két törvények következményeinek bővebb megfontolása után lehet szólni! — Addig is hazánk nemtője őrizze e' nemzetet, nehogy az ősi alkotmány korcs ivadékok dulasai alatt omolják szét, és gyáva öngyilkos kezeztől vegye halálos sebé 1000 éves europai zarándok életünk. —

Hazánk kapcsolt részeiben a' testvér Tót- és Horvátországban e' bűnös eszköz — a' vesztegetést érttem — egészen más irányban használtatik, és mint mindenütt, ott is megtermi mérges gyümölcseit, a' köz- és házi csendnek felzavarását és az általános depravatiót; — a' pártidüh ott tán öngyengeségének érzetében a' nemzetiség paizsa alá lopódzott, 's az illy nyelvnek tudományos művelésére keletkezett társulatok csak

hamar politicus pártokká változtanak, mellyeknek főfeladásuk közé tartozott, keserőséget és gyűlölséget, gúnyt és üldözést hirdetni a' magyar nemzet, a' közös magyar haza ellen, — alapoka ez ingerültségnek alig volt egyéb privát érdeknél, és a' zágrábi tisztválasztás iránt kiejtett hatalomszava egy-két nagyobb befolyású meggondolatlanak hívta fel alkalmasint több gyengéknek egyesülését, kik szenvedélyök elragadtatásában minden eszközt jónak találtak céljuk elérésére, és nem irtóztak magát a' már majd 8 százados hazai egyseéget megtámadni, vak párthiveiket ez ellen fellázítani, hogy nyomorú magán-boszújokat tölthessék, vagy hiú győzelmöket ünnepelhessék, — és folyt vér, folyt a' megyeházban 's körében, mellynek pitvarát törvényeink szentesítették meg; mert előre meggondolt gyilkos szándokkal felfegyverkezten hozták be népöket a' böszült vezérek, 's mindez egy rendezett, több századok lefolytán törvényes kormány alatt létező országban történt! Ime a' borzasztó példa, hova vihet párt-düh, milly eszközökhöz nyul az céljainak elérésére. Ez állapoton tökéletesen segítni kétségkívül a' törvényhozásnak feladása lesz, de szükség és kell, hogy a' kormány se késsék kötelességeinek teljesítésében! — a' polgárok személyes bátorságát fentartani a' törvényes kormánynak tisztéhez tartozik, nem jó volna, ha a' nép máshonnan várná ebbeli védelmét, és azért kétszeresen szomorú, hogy e' zavarok már több évek óta marcangolják ama vidéket, mellynek annyi oka van Magyarországali egységén örülni, 's melly olly nagyon tudja, milly rossz dolga volt, midön attól külső viharok elszakították. — Még egyszer visszajövünk e' tárgyra, melly épen azért, mert a' legujabb események szerint eddigelé még csak csillapodni sem látszik, igen megérdemli a' közös figyelmet.

Oldatlan maradt tehát e' kérdés ugyan (értjük a' megyei választások szabályozását), de megvitatása e' bajnak, — a' bűnnek napfényre való kihuzása és pelengetése minden esetre nagy nyereség! — oldatlan

maradt; mert hirtelenében némely előzményezett intézkedések nélkül azt megoldani nem is lehetett, 's tökéletes meggyőződésünk szerint mindaddig nem is lehet, míg újabb elemekkel erősülve, önmaga nem forrhatja ki magából a' megyei hatóság mindazon salakot, mellynek kiforrására a' castai rendszer mellett elég ereje soha sem leszen, mire azonban az előlépéseket az említett két törvényben az országgyűlés meg is tette. —

Az ösiség megszüntetése, vagy legalább érdemleges módosítása mellett az utasításoknak nagy többsége nyilatkozott, és egy javallatnak kidolgozásával megbízott ker. választmány be is mutatta ebbeli munkálatát, mellyet azonban mi idő rövidsége miatt tanácskozásba sem vettünk! — 18 hónapig ültünk együtt, és mégis idő rövidségéről panaszkodunk; nemde ez kissé anomalia, — és pedig mégis úgy van, idő rövidsége miatt nem vehettük fel e' nagy tárgyat, mellynek korszerű elintézésétől annyi sokban függ anyagi jobblétünk; — és az anomalia nem a' történt elmaradásban, de ismét csak az országgyűlési rendszerünkben fekszik, melly mellett igen természetes, hogy sok teendőink közül igen sokra nem érünk! — 's ha visszatekintünk 1825-től írtott országgyűléseinkre egyenként, és azoknak kínos vajadásokszülte eredményei szerint állítjuk fel hazánk kifejlődésének progressiv scaláját, e' szerint egy század kell, hogy mindazon tárgyak, mellyeknek szükségét ma, most már érezzük, elintéztessenek, úgy hogy mire az utolsókra kerülne a' sor, azok kor- 's czélszerűsége elmulván, újabb kívánatok tengerébe fulnának, és így országgyűléseink mindég csak tervezői lennének — mint valóban most is azok — soha nem létesülő reformjainknak; — ha egy negyedfél éves diaeta kellett urbéri viszonyaink elrendezésére, — ismét egy egész a' váltótörvénykönyvnek improvisált behozatalára, — a' büntető rendszert pedig egy másfél éves sem tudta elintézni: ugyan hány országgyűlés kell azon tárgyak elintézésére, mellyet csak e' mostani elindított? — ennek kétségkívül máskép kell lenni, és hogy legyen,

kormány- és nemzetnek az országgyűlési rendszernek czélszerűbbítését szilárdul kell akarni. — De hogy az említett tárgyra visszajöjünk, az ösiség czélszerű módosítása életkérdés nemzetünkre általán, életkérdés földbirtokosainkra különösen; — az ösiség, mint most áll, bilinesben tartja a' földet, korlátok közé szorítja a' birtokszerzést, annak tulajdoni jogát egyes családokhoz köti, minden másnak birtokát abban bizonytalanná teszi, 's azért a' fekvő birtoknak becsét lenyomja, értékét csökkenti, és már most ma körülményeinkben a' családoknak nem fentartására, de sebesebb elpusztulására szolgál; — ugyanis a' gyakorlati élet a' régi institutiokat, ha azok idő szerint hozzá nem simulnak, — kivált ha anyagi érdekekben vele különböznek, nem kiméli, sőt az elavultakat, ha makacson fentartatnak, önmagokban semmisíti meg; — így áll az ösiséggel nálunk! a' népesség szaporodása, az élénkebb kereskedés, a' sebesebb pénzforgalom, a' müipár, a' szabad adás vevés nyereségei számtalan jövedelmi forrásokat, és dúsabbakat nyitottak az eddigi mezei gazdaságnál, általánosan tehát a' nemzetek gazdagodtak, anyagi jobblétre vergődtek; az anyagi jobblét pedig több kényelmekre számolhatván, az általa kifejttet müipar illyekkel kecsegtetve kínálja meg az összes nemzetet, melly azokat megszokván, szükségei igen megszorodtak, ezek pótlására ismét több és újabb költség kívántatott, ennek fedezésére pedig a' jövedelmeknek kellett volna munka és ipar által hasonló irányban szaporodni, — és a' kézműves, a' mesterember, a' kereskedő állapotjának fokenkénti kifejlődése, az első szorgalmas munkája, az utóbbiak pedig czélszerűen befordított, előbb kölcsön vett, utóbb megszerzett tőkék által szaporították is jövedelmeiket, képesekké váltak fedezni szaporodott szükségeiket, míg a' nálunk elkülönözött földbirtokos, balul felfogott cастai szük érdekeit legyezve, megmozdulatlanul ragaszkodott kiváltságos ösiségéhez, és azért nem fejtette, de nem is fejtheti ki anyagi erejét, jövedelmei nem azon arányban szaporodtak, mint szükségei, és így naponta szegényedik, adó-

súl, és hogy adósságaiból ki ne vergődhessék, ismét az általa féltett ösiség gátolja; mert olly birtokrendszer mellett, mint az ösiségnél fogva létezik, olcsó és biztos hitelre senki sem számolhat; mert birtokra, kinek erős jogu tulajdonosát senki sem tudja, kölcsönt sem adhat senki, vagy csak nagy kamatra, — így tehát uzsorások kezébe esve, a' földbirtokos ha már látja, hogy nem menekülhet, és becsületes ember lévén, fizetni akar, ismét az ösiség átkát érzi; mert senki sem fizeti meg jószágának illő árát! — hogy is adhatna valaki egy precarius birtokért, minőt neki az ösiség rendszere mellett eladnak, annyi árt, mint adna olyanért, melly tökéletes tulajdona lenne, — 's így mai körülményeinkben kétségkívül az, hogy az ösiség a' földbirtokost industriájában gátolja, jövedelmeiben csökkenti, uzsorások kezébe veti, és nemhogy birtokában védelmezné, de sőt igen sokszor annak olcsó elharácsolására kényszeríti, azért hát önmegtartási ösztönünk parancsolja annak módosítását.

A' magyar nemzetiségnek gyarapítása 's különösen a' magyar nyelvnek hivatalosítása szinte a' legbüzsőbb törekvései közé tartozott a' jelen országgyűlésnek, és ha volt tárgy, melly iránt általán 's osztatlanul fejezte ki magát a' képviseleti testületnek akaratlja, ugy ez volt az; mégis nemcsak a' kormánynak sokoldalu 's figyelmet érdemlő észrevételei által kimutatott nehézségeknek eloszlatásával kelle küzdenie az alsó táblának, de egy botránnyos akadály is görditetett elibe, mellyen kicsinben mult, hogy az egész országgyűlés meg nem tört; — és ime itt a' hely, hol az eltévelyedett illyris-musról kell ujabban szólnunk: — Horvátországnak Magyarországgal egy kir. korona alatti egységét nincs a' ki tagadja, — de nemcsak egy király, de ugyanazon egy törvényhozás, ugyanazon egy kormányzék, ugyanazon egy föltélőszék alatt él e' két nemzet, tehát mind törvényhozási, mind kormányzási, mind bírászkodási rendszere mind objective, mind subjective ugyanegy, vagyis a' két testvérnemzet egy statusban él, —

hivatalos nyelve mindkettőnek eddigelé a' középkorban felsőségre kapott latin nyelv volt, azon latin nyelv, melly már minden civilisált statusoknál a' közéletből a' tudósok szobájába (hová az már ma voltaképen tartozik) tisztelettel elutasítatott; — de végre mi, a' magyar status, — Magyarország és annak kapcsolt részei, önérzetünkre felébredve, a' holt nyelvtől szinte bucsút kívánván venni, élő nyelvünket a' magyart törekszünk általános hivatalos nyelvvé tenni, — és horvát testvéreink, kiknek eddig soha eszökben nem volt azt állítani, hogy ők Magyarországtól külön statut képeznek, — kik, mig a' hivatalos latin nyelv divatozott, soha sem panaszkodtak, hogy e' nyelvet az ő népök nem érti, kik magyarországgali egységeket, midőn külső viszonytárságok egy részben őket e' hontól elszakasztották, olly igen emlegették, olly nagyon kívánták, — most külön nemzetiségeket emlegetik, és municipalis jogaikra hivatkozva, a' magyar korona alatti tartományoknak statusegységét szinte tagadják, — sőt holmi confoederalionalis ábrándoknak mámorában magokat társországoknak „Regna socia“ nevezik — megfelejtkezve diplomaticus nevezetökről, mellyet minden oklevelek partes adnexae kapcsolt részeknek fejeznek ki! — Azon erős alaphól indulva ki, hogy a' magyar korona alatti tartományok egy statut képeznek, egy statusnak pedig általános hivatalos nyelve csak egy lehet, — igazság és méltányosság, historiai 's positiv jog szerint merjük állítani, hogy Magyarországbán és kapcsolt részeiben hivatalos nyelvnek a' magyarnak kell lenni. — Az igazság kívánja azt, hogy a' hivatalos nyelv a' többség nyelve legyen, Magyarországbán pedig a' magyar és szláv ajkúak közt a' többséget a' magyarok teszik, — a' méltányosság szerint a' hivatalos nyelvnek annak kell lenni, mellyet a' földbirtokosok, a' polgári jogokkal felruházott osztály és így nálunk a' nemesség nevez magáénak, 's a' melly a' többi közt a' legműveltebb, és e' tekintetben ismét a' magyaré az elsőség. — A' historia, melly e' hazát Magyarországnak, fejedelmét magyar

királynak, törvénykönyvét magyar törvénynek nevezte, szóval, melly e' honnak nevet, trónt és political állást adott, szinte a' magyarság elsőbbsége mellett nyilatkozik, — a' positiv jog végre, melly az összes status többségének akaróján alapszik, egyenesen a' magyar nyelvet hivatalosítja. — Nem is panaszkodhatnak a' horvátok oroszlányi eljárásunk felett! — avagy Lotharingia és Elsas, — vagy Scott és Vallis, vagy végre Éjszak-Americának polyglott népei panaszkodnak a' hivatalos francia és angol nyelvek iránt! ? — vagy azt kívánják, hogy egy-pár százezer emberért 5 millió magyar legyen illyrré, vagy pedig ugyanazokért szakadjon meg stateegységünk, még pedig nem két-, de sokfelé? mert az övékhez hasonló joggal követelhetik az oláhok, felső lótok, oroszok, németek, hogy az ő körületeikben az ő nyelvök hivatalosittassék! — és hogyha mindezekből nem látják át a' horvátok, hogy az ő törekedésük jog szempontjából a' status egysege ellen intézett merény, gyakorlatilag pedig absurdumra vezet: ugy ök betegek, kiket gyógyítani kell; — de hogy a' dologra visszatérjek, nemzeti magyar nyelvünk hivatalosításában egy lépéssel haladni kívánván, azt határoozánk, hogy tanácskozásainkban egyedül és kirekesztőleg ezt fogjuk használni, és más nyelvi előadásokat nem hallgatunk meg, — már kérdem: vane ezen határozatban valami ollyas, a' mi legkisebb jó szándék mellett, sőt egyenesen ellenséges indulat nélkül jogsértésre, önkénytes zsarnokságra magyarázathatnék, ugyan micsoda, nem mondom országgyűlési, de akárminő egyesületi testület az, melly még annyi belső mozgási szabadsággal sem bír, hogy a' nyelvet, mellyen tanácskozzék, meg ne határozhassa, — avagy ha ebben gátolhatja valaki, nem lehet-e az általa használandó székek, asztalok, könyvek, toll és papirnak választásában és elrendezésében gátolni? és mégis a' horvátországi követek, kik, jól megjegyezve, mindketten magyarul értenek és beszélnek is, és ismét jól megjegyezve, kiknek a' magyar nyelvbeni jártassá-

guk a' képviseleti testület előtt (mert a' kerületben magyarul is szólottak) a' határozat előtt tudva is volt, — e' határozatban municipalis jogaiknak sértését, erőszakos zsarnokoskodást láttanak; hiában hozatott fel, hogy nincs törvény, melly a' latin nyelvnek használatát parancsolná, 's így tökéletes szabadságában áll a' táblának tanácskozási nyelvét elhatározni: ök sérelem, elnyomás és zsarnokság ellen hangosan panaszkodtak! — Ugyan ha a' párisi kamarában a' strasburgi követ németül vagy a' corsicai olaszul szólalna fel, vagy az angol parlamentben a' vallisi grófság képviselője régi nyelvében szónoklana, — mit mondanának e' két nemzetnek statusférffiai? — Pedig nálunk talán, mert az engedékenységnak jobb gyümölcse reménytetett, — tán mert még a' horvát vidékeken a' magyar nyelvet még csakugyan kevesen beszélik, a' hozott határozat alul a' horvát követek a' törvénynek rendelkezéseig kivétettek, — de, fájdalom! csak egy botrányos esemény után, mellyet nem hoznék itt fel újra, hogy emlékezete is muljék mihamarébb, ha nem találnék ebben ismét egy új erősítő okot az országgyűlés rendezése nagy szükségének behoztatására. — A' leérkezett kir. válaszban felhivatott az alsó tábla, hogy positiv törvényeink hiányában nem lehetvén a' horvát követeket eddigi gyakorlatukban háborgatni, hagyja meg őket volt szabadságukban tetszésök szerint magyar vagy latin nyelven szólhatni a' tanácskozásokban, — és a' tábla autonomiájának sértését látta ezen leiratban, és elhatározá, hogy végzésénél megmarad; mert belső függetlenségét veszélyeztetné, ha attól elállana, — és eljött a' szerencsétlen nap, mellyen e' kir. válasz felett országos ülésben tanácskozáánk, a' horvát követek felszóltak latinul, de első szavukban meggátoltattak; mert a' nagy többség — és itt megjegyezni kérem — a' megyei követeknek nagy többsége gátolta őket; — az elnök felszóltatott, hogy a' végzést tartsa fenn, és a' horvát követeket annak megtartására szorítsa: ő felszólitá, kérte, sőt intette is őket, hogy a' közcsend tekin-

teléből is szóljanak magyarul, de őket erre szorítani, mint mondá, positiv törvény hiányában nem képes, és a' botrányos lárma közt kerületi ülésre vitetvén vissza a' tárgy, a' többség kénytelenítettnek nyilvánítá magát, előbbi végzését a' horvátokra nézve módosítani, — és ezen eljárás, vélekedésünk szerint, a' mult országgyűlésnek legnagyobb botlása, melyet soha sem követett volna el, ha a' képviseleti tábla rendezve, az elnök jogai 's kötelességei kiszabva és az egésznek autonomicus köre megirva, biztosítva lettek volna, — 's triumpháltak is nemzetiségünk ellenségei e' tagadhatatlan gyengeségünk felett, de örvendezésük soká nem tarthatott; mert a' magyar nemzetiség ügyében nem sokára leérkezett k. kir. válasz csakhamar felébreszté őket ábrándjaikból és meggyőzte arról, miként nemzet és kormány egyformán akarják illő polczra emelni azt, és hogy magyar király 's magyar törvény alatt annak, ki a' politicus jogok gyakorlatában részt akar venni, magyarul tudnia kell. — Megnyugtatta e' kir. válasz az egész magyar nemzetet is az iránt: hogy nincs többé mit félnie a' kormány részéről nemzetiségi kérdése felett, mert nemcsak nem bántani, de azt világosan pártolni határozta el magát felséges urunk, és a' törvényeknek és kir. válaszoknak csak magyar nyelveni szerkesztése olly alapja a' magyar nyelv hivatalosításának, mellynek léte után azt nemcsak eldönteni, de tökéletes általánosításában sem lehet többé gátolni, — és azon részletes pontok, mellyek e' részben még kívánandók maradtanak fenn, önkényt fognak simulni a' hatalmas alapszabályhoz, mellyből eredetöket és éltető nedvöket szívják. —

A' nyilvánosság, ezen palladiuma minden alkotmányos életnek, szinte szóba került, — nyilvánosság nélkül bármi kezelése a' statushatalomnak ferde irányban tévelyeg: — egyesek kezében despotiává válik, néhányakéban Castákat teremt, elzárt privat politicus körök pedig mindég cloubbi iszonyúságokra fajulnak; — és ezért kell minden hivataloskodó organumait a' statusnak illő nyilvánossággal felruházni; mert

csak így, és csak ez biztosítja a' nemzetet azoknak törvényes eljárása felett, — e' nyilvánosság országgyűlési rendszerünkben, bár első tekintetre majdnem tulságosnak látszó legyen is, valódiilag mégis hiányzik, és épen, mert nincs meg azon kellő nyilvánosság, mellynél fogva a' tanácskozásoknak minden árnyéklatát, menetét és változásait tökéletesen leírni lehetne, és ez által az egész országgyűlést egy hivatalos hirlapban tükörhűséggel lefestve bemutatni a' nemzetnek; — azért folyamodik az országgyűlési testület a' nyilvánosságnak mindennemű pótlékaihoz, mellyek, mint minden surrogatum, nemcsak tökéletlenek, de sokszor a' legnagyobb visszaélésével a' bitorlott nyilvánosságnak károsan is hatnak, és mint a' legközelebbi országgyűlési események bizonyítják, szomorú követkevéseik is vagynak, — és mégis mind ezen árnyékoldalai mellett e' most divatozó nemét a' nyilvánosságnak, jobbnak hiányában és jobbnak reményében, mégis tűrni kell, — mert nála nélkül csak hamar elmerülne diaetánk is a' zárt testületeknek castai vétkeiben, — és ön zárt, vagy egy más hatalmas érdekeinek szolgálna csak eszközül; — valóban ha egy hivatalos országgyűlési lap hiven közölné a' tanácskozások folyamát, — nem volna szükség a' hallgatóságnak rakonczátlankodásait, gúnyszajongásait és százféle kicsapongásait eltűrni; mert akkor egy józan házi rend, és arra alapított szigorú fenytéki szabályok által a' garázdákat féken lehetne tartani; — még a' mostani körülményeinkben az ugy is hely- és időhöz szorított nyilvánosságnak most divatozó módját minden hibái mellett megilletni sem meri az alkotmányos ember, — habár másrésről visszaborzad olly események felett, mint mellyet a' szatmári újabb követek fellépésekor e' lefolyt országgyűlésen megértünk, — mellyről azonban, — noha e' botrányos jelenetnek alapoka is országgyűlési testületünk rendetlenségében, és a' kellő nyilvánosság hiánya miatt a' most divatozó hallgatóság szabadoságában rejlik — mégis elmondanunk kell, miként ezen botrányos esemény a' hazánkban kifejlődött pár-

toskodási szellemnek nyilvános győzelme volt törvényességi érzetünk felett! — mi követek egyenként, — és az országgyűlési követi kar összesen, eltűrtük, miként egy törvényesen elválasztott, egy hatóságot képviselő megyei követ a' hallgatóság által székfoglalásakor gúnnyal, szitkokkal, fenyegetésekkel, sőt, mint állítatik, tetteleges sértésekkel is illettessék, — mi, kik a' verificatio kérdésénél a' követek sérthetlenségét ollyfenyven vitattuk, — mi, kik az elválasztott pesti követnek székfoglalásabani meggátoltatását még most is mint sérelmet, 's alaposan emlegettük, — igenis midőn ezt egyrésztől cselekedtük: másrésztől, hogy hasonló történéjk, megengedtük, a' pártoskodásnak szenvedélye zsarnokoskodott felettünk, 's részint elragadott bennünket is, részint visszajedve, meghajoltunk előtte, és ez a' lefolyt országgyűlésnek második — nem botlása — de botránnya! —

Általában véve mi az ifjúságnak az országgyűlésekeni jelen állását egy nagy rosznak tartjuk — azon állását, melly szerint a' most divatozó szokás nekik mintegy hivatalos jelfemet tulajdonít; azon állását, melly szerint részint mások, részint önmagok által a' közvélemény organumainak avattatnak fel, melly szerint bíraskodni mernek, sőt szeretnek ollyan és ollyanok felett, mit és kiket ők sem megérteni, sem felfogni nem képesek! — Az ifjúság ábrándkora legkevésbé alkalmas a' political dolgoknak józan felfogására, — neki más feladása van! — szorgalmasan tanulni, és munkás nélkülözésekben készülni az életnek előttök nyiló nehéz pályájára; hogy pedig illy asceticus feladásra az országgyűlés alkalmat nemcsak nem szolgáltat, sőt inkább ellenkező irányba tévelyíti ifjainkat, annak szomorú példáit most is tapasztaltuk; — a' minden irányban felhevített indulatjok lázában a' szegény tapasztalatlanok már már minden rendet zsarnokságnak, rendtelenséget pedig szabadságnak tekintve, növekedő vétkes kicsapongásaik után siratják sok botlásaikat, az elfecsérlett egészséget, időt és pénzt. — Mindezekben pedig egyedül a' törvényes nyilvános-

ság és az arra alapított országgyűlési rendezés segíthetne. —

A' kereskedési tárgyat illetőleg kétségkívül való, hogy kereskedési állapotunk pangása naponta fájdalmasban hat a' nemzetre, és azért igen természetes, hogy a' nov. 8-án érkezett k. kir. válasz minden jó szándoka mellett is az olly régóta feszült remények kívánatában nem nyugtatta meg az országgyűlést azon ígérettel, hogy ő Felsége a' szükséges adatoknak összeszedése, egybehasonlítása és az eszközöknek kimutatása mellett fogja jövő országgyűlésen előterjeszteni azon tervet, melly által a' magyarországi és a többi tartományi érdekeknek igazságos egybevetésével mindegyiknek, és így az összes monarchiában Magyarországnak műiparbeli és kereskedési felvirágzása is előmozdithassék! — pedig illy adatok, illy combinatiók okvetlen szükségesek, hogy kereskedési viszonyaink igazságosan elintéztessenek, és a' kormány minden jó szándoka mellett sem lehetett képes e' szövevényes kérdést rögtönözve megoldani, — de kereskedési pangásunk is régi ám, és sokkal inkább kifáradt a' nemzet már e' részbeni reményeiben, hogysem az előkészületeknek ígéretével megnyugtathatott volna, sokkal ingerültebb e' tárgy iránt, hogysem factumokon kívül mással megelégednék, — és azért keletkezett azon határozat, mellyben kereskedési viszonyaink mostohasága mellett a' rendek táblája kijelentette, hogy csak önenergiájára alapított védegyelet által reménylhet ez az ország virágzó műipart és nyereségesebb kereskedést! — És mindezekből a' kormányra nézve igen tanúságos három következtetést lehet húzni: — egyik, hogy minden kormányzási eljárásnak állandó's dönthetlen alapja csak az igazság lehet! — másik, hogy a' maga idejében elmulasztott lépéseket pótolni vagy helyrehozni még legjobb szándék mellett is igen nehéz, — végre harmadik: hogy Magyarországnak van akarat és lelkesedés, mellyeket bölcsen használva, a' kormány e' hont egy nagy nemzeti kifejlődésre vezetheti, de megszámithatlan következtetések nél-

kül semmi esetre sem ignorálhat többé; — adja az ég, hogy a' történekből meritett ezen hasznos gyakorlati igazságok megteremjék üdvösséges gyümölcseiket! —

A' partiumbeli megyéknek visszacsatoltatását az 1836: 21. törvénynek világos rendelete szerint erőteljesen sürgette az összes országgyűlés, — 's őszinte megvalljuk, miként egy-egy eset nem szomorított el bennünket jobban, mint egy élő törvénynek — mellynek teljesítése egyenesen a' kormányra bízott — végre nem hajtása; — és minél tökéletesebb meggyőződésünk az, hogy csak erős kormányval haladhat szerencsésen fejlődési processusunk, és ismét hogy csak egy constitutionalis, loyalis és a' törvények szentségét mindennek felett tisztelő kormány lehet nálunk erős: — annál inkább fájlaltunk egy olly eseményt, melly a' kormány iránti tiszteletet, bizalmat 's jóhízetet szükségképen megrázkódtatta, — és a' kérdést, bármilyenolyódott legyen is az, — *meg kell oldani a' kormánynak okvellen*, hogy a' fenálló törvényekre bizton támaszkodva, azoknak pontos megtartását másoktól is követelhesse, vagyis: hogy erőteljesen kormányozhasson. — Sajnos következése ezen elmulasztásnak egy határozata volt az országos képviseleti testületnek, mellyben bizalmatlanságát fejezte ki a' most fenálló rendszer ellen, — és, tekintetes Rendek! az eddig divatozott rendszerben sok bizalma a' nemzetnek valóban nem is lehet, — de ne essenek e' felett kétségbe annak barátai! — hiszen ha minden institutio, — volt az bár a' legczélszerűbb — lejárván a' maga idejét, elavul, és módosulni kell neki az uj körülmények szerint, vagy másként kiküszöböltetik, — ha mi aristocratiánkat, országgyűlésünket, törvényhatóságainkat kijávitni, czélszerűsíteni akarjuk, — ha a' kiváltságos Rend állatta már, hogy a' közterhekbeni részvét nem érdeke ellen, de fentmaradhatási érdekében áll, és ezért fizetni kész: — ugyan ne ringassák magukat a' bureaucratia emberei, hogy csak ő felettök pergettek le nyom nélkül a' lefolyt századok, és hogy a' bureaucratianak

collegialis systemája úgy, mint az századok óta nálunk divatozik, lehessen egy olly institutio, melly minden kor kívánatinak, minden körülményeknek megfelelhessen. — A' gyorsabb és sokoldalú élete a' mai kornak gyorsabb és több oldalú kormányzási rendszert kíván, és kétség kívül el kell mulni azon időknek, mellyekben a' beadott folyamodások és hivatalosan felküldött irományok évekig tévelyegtek egyik bureauból a' másikba; — ma már minden polgár kész viselni a' közterheket, és ez által teljesíteni polgári kötelességeit; — de épen azért megkívánja, hogy a' kormány tisztviselői is felelősek legyenek hivatalos kötelességeiknek pontos teljesítésében, és bármi nehéz is a' fenálló rendszerben fekvő nagy vis inertiae ellen valamit megváltoztatni: mégis itt az ideje, hogy az eddigi bureaucratiai collegialis rendszer a' mai körülmények szerint és a' mai szükségeknek megfelelőleg minél előbb módosítassék.

De elég is lesz talán országgyűlési tanácskozásunk feletti elmélkedésünk, már most pillantsunk egy kevésbé annak resultatumaira: — ötven és egynéhány felterjesztett felirásokra érkezett körülbelöl negyven kir. válaszból csak 13 törvény alakult, és egy kir. válaszban az adózó népnek anyagi érdekeit igen hasznosan kiegyenlítő törvénynek alapja fogadtatott el. — Ezen minden esetre elégtelen sikernek fontos oldalait tagadni mégis alig lehet. — Azon előlépések, mellyek nemzetiségünk körében általán, de a' magyar nyelvnek hivatalosítása körül különösen történtek, kétség kívül nagy eredmények, és epochalis diaeta marad az mindég, mellyben a' Habsburg-vérből származott magyar királyoknak 13-a volt az első, ki magyarul szentesítette meg a' csak magyar nyelven szerkezett törvényczikkeket. — Örömkialtásokkal fogadtuk ezen első magyar leirást, és ősz férfiak szemeiben könyek csillogtanak ez eredmény felett, melly után egykissé nehéz lesz többé a' törvényesített magyar nemzetiséget némelly ábrándozóknak tervei szerint eltörlni; — a' mi e' részben még kívánandó maradt, annak bekövetkezni okvetlen kell, — a' nevelés né-

hány évek alatt szükségképen magyar lesz; mert nem fogják ifjaink a' latin nyelvet (mellyet, fájdalom! egykissé nagyon is elhanyagolnak) úgy érteni, hogy azon új tudományokat tanulhassanak, — a' kamara tagjai arra már szoríttatnak, 's kevés évek még, 's a' régi szolgáltnak elhunytá vagy nyugalmazása után szinte csak magyarul fognak hivataloskodhatni, — és így ezen országgyűlésen hozott törvények másodikában nemzetiségünknek szilárd alapja van letéve, 's azért nevezzük mi ezt a' lefolyt országgyűlés legnagyobb eredményének. —

E' hazában lakozó külön vallásokot követők közti surlódásoknak megszüntetése, igazságosabb viszonyok helyreállítása, — és hogy a' tekintetes Rendek utasításának szavaival éljek, — az egész vallási állapotnak szabadlelki ismeret és kölcsönös viszonzosságra való alapítása régi kívánsága már e' honnak, 's az 1832-i országgyűléstől kezdve folytonosan sürgetett tárgyban, első eredményeit fáradozásainknak e' diaeta létesítette, 's bár a' 3-ik törv. czikk nem általánosan intézi el vallásbeli viszonyainkat, mégis a' catholicus és evangelicusok közti eddig kedvellen, sőt és sokban sérelmes kérdéseket szerencsésen oldott meg, olly szerencsésen, hogy még az evangelicusok magok is elismerik igazságos követeléseiknek sok részbeni méltányos orvoslását; másrészről a' catholicus egyház sem tagadhatja, miként elvei a' lehető legnagyobb kimélléssel érintetvén, így mind a' két részre nézve megnyugtató szabályok alkottattak, — kívánatos csak az marad, hogy az illető egyházaknak főnökei, a' keresztény felebaráti szeretetnek magasztos érzetében közeledve mindinkább egymáshoz, ezen új törvénynek üdvösséges eredményeit teljes erejükből elősegítsék, és a' még fenmaradt, de jó akarat mellett könnyen kiegyeztethető különégeket is megszüntetni igyekezzenek.

A' negyedik és ötödik törvényczikk a' kiváltságos nemesi rendnek részint törvényekben, részint szokás által eddig fentartott két kizárólagos jogaival ruházta fel a' nem-nemes születésűeket is, t. i. birtok- és hivatal-

képességgel, és e' jelen törvényeknek kihirdetése óta nincs e' honnak egy fia sem többé megfosztva azon, hogy-ugy mondjam, természetes igazától, melly nélkül voltaképen nincs hazája az embernek, és mindég csak zsellérje marad az a' honnak bérlett földjén, — már ma mindenki élvezi e' jogát, és szorgalmas munkája és józan takarékosága által fekvő, ugy nevezett nemesi birtokot is szerezhethet magának, — sőt nyitva áll már előtte nemcsak az anyagi jobblétnek e' biztos kapuja, de nyitva a' polgári életnek szellemi tére is, mellyen lelki tehetségeihez és erkölcsi jelességeihez képest, egyaránt feljuthat mindenki a' status hivataljainak legmagasb polczára, — szóval: a' birtok és hivatal nincs többé privilegiumhoz kötve, és lehet, mint lennie kellend, a' szorgalom- és érdemnek bére. — Önkényt megengedem ugyan, hogy e két törvénynek irott malasztja nem fog egyszerre a' gyakorlati életben megfogamzani, és még lefoly néhány év, míg e' két törvény valóság leszen az életben, — de azért nem kisebbedik e' két törvénynek nagy érdemü fontossága, melly épen abban rejlik, hogy ilyen nagy elvkérdések a' csendes reform utján olly észrevehetlenül, olly minden rázkódtatás nélkül, olly a' békesség barátira nézve tökéletesen megnyugtatólag oldattak meg, hogy e' szerint reménylenünk lehet, hogy becsületes akarat 's szilárd kitartás mellett kormány és a' kiváltságosoknak józan egyetértésével sikerülni fog hazánknak reformi egész nagy munkáját befejezhetni. — Főérdeme még e' két törvényezikknek az, hogy a' progressio szükségét önmagokban foglalják, — épen azon sok anomalia, a' mi egyéb még fenálló politicus institutióink és e' két törvény rendelete közt létezik, és mellyeknek daczára mégis létre jött e' két törvényezikk, — épen ezekben fekszik garantiája 's szüksége a' jövődöre nem gátolható kifejlődésnek, és e' szerinti békes átalakulásunknak, — tagadhatatlan, hogy a' birtokképesség közteherviselési rendszerünknek elhatározása nélkül nem lehet valóság; mert míg a' nem-nemes földbirtokos az eddig adómentes nemesi föld-

nek megszerzése után nem tudja, nem tudhatja, mennyi fog a közterhekből új politician minéműségű vagyónára kivettetni; míg egyes tisztviselők önkényétől független az eddigi gyakorlat szerint semmit, keveset vagy sokat is róni az illy birtokosokra: addig a birtokképesség szintolly ingadékony tulajdont nyújt, mint minőt a nem-nemesek eddig is szerezhettek, a mellynek értéke, jövedelme továbbra is önkény hullámitól fog hánytatni, és így e törvény maga erős birtokot soha sem szülhet; de éppen az által, hogy ezen törvénynek gyakorlati eredményében, azaz. a nem-nemes birtokosoknak szaporodtával mindinkább fel fog tűnni e hiány, és ezen anomalia, a közteherviselésnek általános elhatározása is annál több oldalról fog sürgettetni, és így életbe lépni, — szinte így van a hivatalképességgel, melly, kivált municipalis köreinkben, hogy valóság lehessen, a választási rendszert okvetlen módosítani kell és azon anomaliát, melly szerint most alispán, szolgabíró lehet a nem-nemes is, de ugyanazon nem-nemes alispán vagy szolgabíró sem választó, sem a gyűlésben tanácskozó szavazattal nem bírhat, és így lenne vagy inkább lehetne egy elnökünk és tisztviselőnk, ki tanácskozásainkat vezérelni fogná, de nem tanácskozhatnék, — ki tisztviselőnek megválasztathatnék, de maga nem választhatna! — de egyébként is önmagában e törvény fenálló körülményeinkben valóság soha sem lenne; mert egy castára bízván a választás, csak kivételként választatnék más, mint a jogosított castának embere, a hivatalra! — de éppen ezért, éppen illy anomaliák miatt elkerülhetlen szükség lesz a megyei választási rendszert ez újabb törvénnyel összehangzásba tenni, és így lassanként e második átalakulási sarkkérésünket is békesen megoldani.

A váltó- és csödtörvények módosítása és hiányaiknak tapasztalás utáni pótlása a 6-ik és 7-ik törvény-cikkben foglaltatik, — kétségkívül sokban igen czélszerűk azok, vajha a hamis váltók olly napi renden levő készítése ezekben foglalt szigorú büntetések által

meggátoltathassék! — és ez által az egyes polgárok vagyionainak biztosítása úgy, mint a' 8-ik törvényczikkben meggyorsított igazság kiszolgáltatása által is — erősödjék! —

A' 9-ik törvényczikk az adózó nép által viselt közmunkáknak mennyiségét rendezi 's határozza meg, — és ha szabad egykissé önmagunkra büszkélkedni, úgy Somogy e' törvényczikkben méltán találja fenn az egész ország általi helyeslését e' tárgy körül fenálló statutarius rendszabályainak, — majdnem másolata az ezeknek, melyek annak idejében, mind e' helyen, mind pedig a' sajtó útján, keményen ostromoltattak, 's majd lehetetlen- 's elégteleneknek, majd zsarnokiaknak kereszteltettek, — ime most törvénnyel szentesítette meg azokat az összes törvényhozás, és csak legyen energia a' végrehajtó hatalomban: — a' némely megyékben divatozó végnélküli zaklatásnak úgy, mint a' másokbani tökéletes semmit tevésnek vége lesz, és tavasszal meg ősszel előforduló szünidejében a' mezei gazdaságnak, néhány napjait le fogja szolgálni a' telkes úgy, mint a' zsellér erőltetése nélkül, — 's mégis több, vagy legalább szintannyi eredménye lesz a' czélszerűn alkalmazott számított munkaerőnek, mint eddig a' kifogyhatlanként pazarlott napszámoknak! — próbaköve lesz ez is egyébként helyhatósági rendszerünknek, mellyen az újabb törvények végrehajtására való alkalmas voltát bebizonyíthatja! —

A' folyó homok meggátlására hozott 10-ik törvényczikk egy mindinkább terjedő régi anyagi bajunkat érinti meg, és a' tapasztalás fogja megmutatni, miben 's mennyiben kell e' törvényt majd módosítani, melly a' sok tárgyak és munkahalmazok közt, úgy szólván, rögtönöztetett. —

Az országgyűlési szállásbérnek megfizetése, és az országgyűlési költségeknek ezuttal ismét a' nemesség általi elvállalása, tisztán mutatják elő aristocratiánknak amaz igazságos lelkületét, mellynél fogva idő szerint kész, sőt igyekszik kiegyenlíteni mindazon viszonyo-

kat, mellyek a' mult századok körülményeiben szövödvé megerősödhettek, de már most igazságos változtatásra megértének! —

Végre a' katonatartás és szállásolás terhének illő megváltására is letétezt az alap 's biztosan reménylhetni, hogy a' jövő országgyűlésen e' kérdés a' nemzet és kormány közt egészen el fog intéztetni. —

Ezek eredményei lefolyt országgyűlésünknek, — kétségen kívül nem elegendők, a' várakozásokat ki nem elégítők, de magokban véve is, különösen pedig mint nagyobb 's több jövő eredményeknek alapjai, megelőzői, tagadhatlan nagy fontosságuk, — és ha gyakorlatilag némi anomaliákat fognak szülni, annak oka, mint mondánk, országgyűlési rendszerünkben fekszik.

És mindezek után, — a' lefolyt országgyűlésnek folyama és sikerének szigorú áttekintése után, pillantunk egy kevésé a' jövőbe, és az emberi véges tehetségekhez képest szabad legyen legközelebbi jövődönk felett kimondani szerény véleményünket, felhívni legalább, figyelmét a' tekintetes Rendeknek, fel az egész magyar aristocratiának, mellynek kezeire bízta fenálló alkotmányunk a' polgári szabad életnek minden műszereit.

Ezer éves europai életünk alatt kifejlett kizárólag privilegialis alkotmányunk módosítása, czélszerű változtatása 's bővítésének szüksége olly meggyőződése már e' nemzetnek, miként az ellen szólani is alig hallunk valakit, és azért a' reform mellett általán szót emelni nem kell, — mert a' nagy többség nyilatkozik e' mellett, érdekből részint, részint szükségből. — A' reform alkalmazásaiban és részleteiben, módjában t. i. és egymásutánjában különböznek csak a' vélemények, és ez nem csuda! — a' fenálló alkotmányi viszonyok közt ápolt és megerősödött érdekek, törvényes alapjokra utalva, minden reformi lépéshez feltételként kötik sérthetlenségöket, vagy legalább kármentesítésöket, — mig azok, kik illy érdekeknek nem részesei, a' vál-

tozásokban általános szempontból indulván ki, a' magány, vagy némelyek érdekeinek feláldozását csak úgy rögtönleg követelik, — és ha tán amazok inkább önösök, — tagadni nem lehet, miként emezek kevésbé kiméletesek kívánataikban, — melly miatt keserű véleményharczok támadnak 's ezek közt, mint a' politicus életben mindenütt, úgy nálunk is három főszínezet kezd kifejlődni: — egyik, melly önérdkeit védelmezve, bár általán a' reform szükségét nem tagadja, azt mégis minden részleteiben ellenzi, — a' másik, melly a' reformokat egyszerre általános érdek szerint kívánja életbe léptetni, 's azért a' magány, egyesek érdekeinek feláldozását követeli, — ezek közt áll középen egy harmadik, melly a' fenálló törvények oltalma alatt alakult érdekeket kimélve törekszik kiegyenlítani az általános közérdekekkel! — és mert illy különböző főszínezetek mindenütt sajátilag neveztetnek el, 's mert ez jó is a' politicus jellemek szilárdítására, — minálunk is e' pártok elneveztettek: conservatívnek szorosán véve nevezi magát az első szín, — liberalisnak kizárólag a' második, — és conservatív reformernek az utolsó. — Minden illyen nevezett improprium, és illy különös esetben azon értelmet fejezi ki, mellyre a' közvélemény által használtatik, — azért egy gondolkozó ember soha sem fog a' szavakért vitázni; hanem azok értelmét fogja fel — A' szoros értelemben vett conservatív párt csekély, és egyenesen, mint párt, nem igen lépett fel, vagy ha fellépett, mind a' két táblánál kisebbségben maradt, tanúsítják ezt a' 3-ik és 4-ik törvénycikkelyek, a' közös adózás elvének kimondása 's a' t.; a' conservatív reformerek az alsó táblánál kisebbségben maradtak, de a' főtáblánál jeles többségök volt; — a' liberalisok az alsó táblánál bírták a' nagytöbbséget, és ez alkalommal ellenzéki téren szép talentumot, sok energiát és nagy munkásságot fejtettek ki! — a' conservatív pártnak sem fent, sem alant és sehol sincs sympathiája, és ereje napról napra fogyván, jövendője is alig lehet. — A' conservatív reformerek nem voltak alakulva, készülve

kellőleg e' mult országgyűlésre, — a' liberalisoknál nem volt egység, biztos irány, és egy szilárd vezetőnek hiányában többnyire a' szenvedélyek mezején tévelyegtek.

E' két utolsó szinezet fogja alkalmasint általakulási nagy munkánkat — ha az törvényes békes uton sikerülhet — kivitázni, és az aristocratiától függ, e' nagy munkának részese vagy nézője lenni. — Igenis, részese, sőt vezetője lehet a' magyar aristocratiia reformjainak, 's azoknak okosan élére állva, érdekeinek méltányos kimélésével egyenlitheti ki a' historiai jogokat a' jelenkor követeléseivel, — castai kiváltságait lassankint kiterjesztve vagy összehuzva, vagy feláldozva, beleolvashatja magát a' nemzeti nagy életbe, és nem mint legyőzött ellenség, de mint győztes alakítója az új rendszernek folytathatandja abban mindég megtartott vezérállását, — de nézője is lehet mindazoknak, miket egy nap a' másik után hoz, — miket egyik országgyűlés a' másik után tesz, 's türheti, ha tetszik, miként a' nélküle kivivolt új rendszerből, mint korhadt, magát túlélte institutio, méltán kiküszöböltetik, — érdekei semmi tekintetbe sem vétetnek! — a' mi kétség kívül meg fog történni, ha apathiájában a' nyilvános, különösen megyei életnek kellemetlenségeitől visszavonulva, összetett kezekkel minden védelmét a' kormánytól várja! — A' kormányzásra hatalom és erő kell, és hogy ezeket birhassa egy kormány, a' nemzeti factoroknak erősebbjeire szükség hogy támaszkodjék; — ugyan már ha ezen factorok közül maga-magát húzza ki az aristocratiia, sem erőt, sem akaratot nem fejt ki; — hogy alapítsa a' kormány rendszerét egy non ens, vagy legalább életjelek nélkül létező valamire?! — a' ki önmagát védeni nem akarja, az méltó, hogy feláldoztassék. — Igazság és méltányosság! — e' jelszót kell felfogni a' magyar aristocratiának, és mig egyrészt a' kor igazságos követeléseinek elfogadásán, sőt létesítésén törekedik: — addig másrészt erélyesen kell követelnie a' fenálló érdekek iránti méltányos kimélést; — a' con-

servativ reformereknek ez volt meggyőződésök, és a' reform munkáját nem mint a' kormány, aristocratia, szóval, minden fenálló hatalom ellen indított háborút akarták vezetni, hanem mint az idő folytával kifejlett szükségek következtében elindított, óvatos és kölcsönös értekezését a' fenálló politicus hatalmaknak a' felett, mit és miként kellessék régi alkotmányos életünkön módosítani, változtatni 's bővíteni — míg a' kiválólag liberálisok kívándó reformainkra szükségesnek tarták, a' kormány, a' felső tábla és minden más véleményü ellen ellenséges taticával lépni fel, — és így minden haladási kérdést a' keserűségig vitázva kitenni a' háború bizonytalan eredményeinek.

És hogy ezen tactica elmuljék, a' békes reform embereinek és a' jó rend barátinak, bármely színezetük legyenek is, egyaránt kívánni kell. — A' kormány nem maradhat, — igenis, nem fog maradni ezentúl közömbös nézője kifejlődésünknek, — a' kormánynak meg kell ragadni a' reform zászlóját, és alkotmányos nemzeti irányban, törvényes uton kell azt előre vinnie, — az ő szándokának a' reformi kérdésekben nem szabad többé titoknak lenni, — és a' kir. előadásokban egészen kifejtett tárgyakat, sőt, a' hol lehet, kész törvényczikkeket kell az országgyűlés elé terjeszteni, — vissza kell e' részben voltaképen vinni törvényhozási eljárásunkat azon módra, mellyről Verböczy írja: — „Priniceps accersito, interrogatoque populo; si eis tales leges placeant, an ne? qui cum responderint quod sic tales postea sanctiones (.) pro legibus observantur,“ — és ez volna az első szükséges változása diaetalis rendszerünknek, mellyen törtek meg, hitünk szerint, a' mult országgyűlésnek legszebb reményei.

A' másik szükséges változás inkább kiegészítése lenne az alsó táblának, t. i. a' városi szavazatoknak elhatározása. — Sok reform kérdése fog biztosabban haladni, ha a' városi elem, és általa a' müipar és kereskedés illőleg lesznek törvényhozói testületünkben kép-

viselve, és ez által 600,000 városi lakosa hazánknak politicus állására nézve megnyugtatta. —

A' csak ennyiben is rendezett országgyűlési eljárás mellett is nem volna nehéz egy harmadik, továbbra okosan nem halasztható — de még most hatalmunkban levő, és épen azért kimélve alkalmazható tárgyat, a' közterheknek igazságos szabályozását és a' kiváltságosoknak azokbani részvétét elintézni, — minél továbbra halad e' kérdés, mindég szövevényesebb lesz! ugyan- azért hozzá kell fogni mielőbb megoldásához, azért is, mert feltétele mindennemű anyagi jobblétünknek.

Ezen alap megvetésével kereskedési pangásunkon is sikerrel segíthetünk, — a' status közterheit viselve, egy nagy különség fog köztünk és az örökös tartományok közt megszűnni, melly után kereskedési viszonyainknak újabb rendezését egészben a' kölcsönösség elveire alapítva követelhetjük, 's nem lehet józan ok azt továbbra gátolhatni; mert az igazság és méltányosság fog mellettünk szólani, mellyeknek térét elhagynunk soha sem szabad, és arra kell törekednünk, hogy hazánk- és az örökös tartományoknak érdekeit kiegyenlítve inkább, mint ellenségesen szemközt állítva, az összes monarchiának közérdekét közerővel istápolhassuk, — és nem megtámadva, de becsületes versenyre szállva szomszédinkkal a' műipar téréen is, munkásságunkkal mutassuk meg a' kormánynak, miként a' magyarban akarat is, tehetség is van, mellyeket pártolni az ő kötelessége! — alkalmat fog erre szolgáltatni a' gyár-alapító társaság, mellyet törekvéseiben hogy segíteni fog a' kormány, erősen hisszük és reményljük! — reményünk pedig nem a' kormány egyes személyei iránti sympathiánkon, vagy talán most keletkező és ismét megváltozható kormányzási jobb rendszeren alapszik, — nem, — mi a' körülmények szükségeire alapítjuk reményeinket, és azon meggyőződésre, melly szerint tudjuk, miként a' kormány emberei ugy, mint az ellenzéknek jelesbjei is, átlátják azt, miként Austria jövődjöje Magyarországgal ugyanazonos, — nagy, erős,

virágzó, némelly bajaiból kibonyolódható ausztriai monarchia virágzó Magyarország nélkül nem lehetséges, — alkotmányos saját nemzetiségét elő, virágzó Magyarország erős ausztriai monarchia nélkül ábrándozás! — e' kölcsönös szükségre, e' közös érdekre, és annak az összes kormány általi komoly felfogására építjük mi a' kormányban vetett reményeinket és ez által létesülendő szebb jövődjét Magyarországnak, mely elmaradni nem fog, ha alkotmányos és nemzeti szellemben fellépendő szilárd kormányunkat a' közös aristocratia józan törekvéseiben pártolva, igazságos és méltányos munkálódásaira a' politicus életre kifejtett újabb nemzeti erőket segédül felvéve, a' reform pályáján kivivandja az összes nemzet tiszteletét és bizodalmát, és ez által önfenmaradásában a' békes átalakulást minden áldásával biztosítandja. — Ne is búsuljunk az átalakulásnak lassu processusán, utasítom a' türehetleneket Angolországnak százados — Franciaországnak majd 50 éves, és tán mostig sem végzett forradalmaikra, és ezek mellett Magyarországnak a' reform térén alig 20 éves munkálódásaira; — annyi élet, vagyon és családi boldogság áldozata mellett meddig vajudtak azon nemzetek politicus ujjá születésökben! — mig mi most, hála az égnek! illyesek felett nem könyezünk. — Egy ezeréves nemzet életének módosítása, változtatása, ujitása nem egy pár év feladása, és a' rögtönözött reformi chartától mentse meg az ég e' hont! —

Ime, tekintetes Rendek! a' lefolyt országgyűlési hivataloskodási számadásunkon túl előadott nézeteink annak folyamáról, eredményeiről és e' hon legközelebbi jövődjéről, — hibások lehetnek azok, de tiszta kebellet, és minden esetre azon álláspontból felfogott véleményünk az, mellyben születénk és hivataloskodánk, — tárgyazza az összes haza boldogságát, és így az aristocratiajét is. melly azért, mert századokon át vérrel és pénzével áldozott e' honnak, nem érdemli, hogy eltiportassék, nem engedheti, hogy befolyása megsem-

misíttessék, hacsak, mint őseitől elfajult körcs ivadék, gyáva vesztébe önmaga nem rohan! —

Most még a' municipalis élet- és centralisatióról egy pár szót:

A' ki nemzetünk historiáját ismeri, a' ki megyei életünknek részese, annak a' magyar municipalis életet nagyra becsülni, azt szeretni kell, — becsülni, mert ez tartotta fenn hazánkat a' lefolyt századok vészcsapásai közt egyedül; mert csak így szétágazott alkotmányos életet nem lehetett elnyomni soha sem! — szeretni, mert a' ki polgári jogoknak élvezetét köréhez illő mértékben megízlelte egyszer, attól megválni egykönnyen nem tudhat.

A' ki pedig a' világ népeinek régi 's jelen historiáját ismeri, a' ki bámulja az összpontosított közérő által óriási roppant nagyságra emelkedett régi és újabb nemzeteket, — ki Roma dicsőségét és Napoleon diadalait csudálja, — ki hazafiúi érzelmének hevében nemzetét e' magas polczra emelni áhitja: az a' centralisationnak barátja, és a' municipalis életnek szabadabb mozgásait annak minden irányban alárendelni törekszik!

'S ime ismét a' reform emberei közt támadott, törekvéseiben különböző két iskola!

Mi a' centralisationnak fényességeit nem irigyelhetjük! — mert eltakarja az bár a' futólag körültekintő szemei előtt borzasztó árnyoldalait, — a' szigorun vizsgáló iszonyodva ijed azoktól vissza! — és a' roppant erőre kifejlett párizsi centralisatio egy egész nemzet szabadságát füzte arany lánczaira.

Nekünk a' municipalis szabad életnek fesztelensége nyújtja a' polgári megelegetésnek élvezetét, és eldődeink sirjai közt, ősi szokás szerint intézve házi dolgainkat, e' régi institutiókat józan függetlenségében gyarapodva ohajtjuk áteresztteni maradékinkra. —

Azonban e' két oskolának követői inkább távoznak egymástól, mint vezetői; — mert, mint mi ismerjük a' centralisationnak alapítóit, ők egy erős, de törvényesen felelős közép kormányt ohajtanak, — ezt mi is ki-

1821-1822

vánjuk; — hogy e' kormány felelőssé tétethessék, végrehajtási eljárásában kellő hatalommal akarják felruházni, — ezt mi is szükségesnek tartjuk; — a' centralisatio vezetői, a' municipalis, különösen megyei életnek kinövéseit, a' tanácskozások- és választásoknál lábrakapott visszaéléseket kívánják megszüntetni, — ez a' mi ohajtásunk is, és így több efféle törekvéseikben részint kezét fognánk velők — részint némelly köztünk és köztük létező, különösen az országgyűlési testületnek autonomicus hatóságát, és az utasításokat illető kérdések iránt kölcsönös értekezés után alkalmasint kiegyezkednénk, ha a' két oskola követői ellenkező irányban az extremumokig nem csigáznának minden különiséget!

Annyi bizonyos, hogy megyei életünk fentartására szükséges, hogy annak alkotó részei és eljárási rendszere praecisebb állitassanak, — nem lehet abból a' honoratorokat — mely nevezet alatt hazánknak anyagi és szellemi tekintetben kellőkép minden lakosait értem — ezentúl többé okosan kizárni, — a' választási és tanácskozási elementumoknak megtisztulása pedig okvetlen szükséges, — szóval: ez institutionak is, mint mindennek e' világon, idő 's kor szerint javulni, czélszerűsíteni, szóval: módosulni kell.

Minek eléréséhez hogy a' nemzetek Istene az összes hazára hatalmas áldását árássa — a' magyar aristocratiát pedig nehéz feladásában böles belátással, munkás kitűréssel, erős egyetértéssel és igazságszere-ttel ajándékozza meg, forró kebellet ohajtjuk! —

779258

779258

M. D.

P.

117

PESTEN. 1845.

NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL.